

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

гуманітарний факультет

кафедра теорії та практики перекладу

пояснювальна записка до
дипломної роботи
магістра

**АФОРИЗМИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ: ТИПОЛОГІЯ ТА
СТРУКТУРА**

Виконав: студент (-ка) групи ГФ-319м

Спеціальність: 035 «Філологія»

Освітня програма (спеціалізація):
035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Вельможко Катерина Гарріївна

Керівник к.ф.н., доц. К. В.Тарасенко

Рецензент к.ф.н., доц. Е.О. Куш

Запоріжжя-2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут, факультет ЕГІ, гуманітарний факультет
Кафедра теорії та практики перекладу
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 035 «Філологія»
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) 035.041 «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно)), перша – англійська»
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА

Вельможко Катерини Гарріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): Афоризми в художньому тексті: типологія та структура

керівник проекту Тарасенко Кирил Валентинович, к. філол. н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «6» листопада 2020 року №316

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 18 грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до проекту (роботи): теоретичні та критичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених: О. Анастасєва, А. Антипова, О. Дмитрієва, Г. Крейдлін, О. Муратова, Л. Піхтовнікова та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): зібрати та систематизувати наукову інформацію щодо поняття «афоризм»; визначити основні функції афоризмів та запропонувати методологічний алгоритм аналізу у художньому тексті; виявити семантичну специфіку афоризмів О. Вайлда та Дж. Б. Шоу; проаналізувати використання афоризмів у творах О. Вайлда й Дж. Б. Шоу.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада Консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконав завдання
I	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
II	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
III	Тарасенко К.В., к. філол. н., доцент		
IV	Журавель С.М., ст. викладач		
Нормоконтроль	Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент		

7. Дата видачі завдання « 7 » вересня 2020 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи	вересень 2020	виконано
2.	Розробка завдання на дипломну роботу	вересень 2020	виконано
3.	Складання календарного плану роботи	вересень 2020	виконано
4.	Збирання матеріалу для написання 1, 2, 3 розділів	вересень – жовтень 2020	виконано
5.	Підготовка розділу 1	жовтень 2020	виконано
6.	Підготовка розділу 2,3	листопад 2020	виконано
7.	Підготовка розділу 4	листопад 2020	виконано
8.	Написання вступу і загальних висновків роботи	листопад – грудень 2020	виконано
9.	Оформлення дипломної роботи	грудень 2020	виконано
10.	Нормоконтроль	1-10 грудня 2020	виконано
11.	Рецензування дипломної роботи	10-12 грудня 2020	виконано
12.	Захист дипломної роботи		

Студент

(підпис)

Вельможко К.Г.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Тарасенко К.В.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

МР: 110 с., 3 додатки, 75 джерел.

Об'єкт дослідження – корпус афоризмів з роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» та п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон».

Мета роботи – визначення видів, функцій та лінгвостилістичної специфіки афоризмів цих двох митців слова.

Методи дослідження – метод суцільної вибірки; описовий; метод лінгвістичного спостереження; метод структурно-семантичного та стилістичного аналізу; порівняльний метод.

У першому розділі магістерської роботи розглянуто дефініції та ключові ознаки поняття «афоризм», встановлено різновиди та функції афоризму, розроблено методологічний алгоритм лінгвістичного аналізу афоризму в художньому тексті. У другому розділі розглянуто афористику роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея»: визначено типи афоризмів, окреслено їх мовно-стилістичну та граматичну специфіку, а також визначено прагматичні функції. Третій розділ репрезентує аналіз афоризмів у п'єсі Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» з урахуванням їх семантичної, стилістичної, граматичної та прагматичної специфіки. Крім того, у третьому розділі міститься зіставний аналіз вайлдівських та шовіанських афоризмів. В четвертому розділі розглянуто питання охорони праці. В додатках надано перелік відібраних для аналізу афоризмів О. Вайлда та Дж. Б. Шоу.

АФОРИЗМ, О. ВАЙЛД, ДЖ. Б. ШОУ, ЛІНГВІСТИЧНА ПРАГМАТИКА, ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ, ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ, ПАРАДОКС, ТРОП, ПРАГМАТИЧНА НАСТАНОВА.

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

ВСТУП.....	7	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ		
«АФОРИЗМ».....	11	
1.1. Дефініції та ключові ознаки афоризму крізь призму філологічної полеміки.....	11	
1.2. Види та функції афоризмів.....	20	
1.3. Методологічний алгоритм аналізу афоризмів у художньому тексті.....	26	
РОЗДІЛ 2. АФОРИЗМИ В РОМАНІ О. ВАЙЛДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»: ТИПОЛОГІЯ ТА СТРУКТУРА.....		31
2.1. Основні типологічні групи афоризмів твору.....	31	
2.2. Лінгвостилістичні особливості конструювання афоризмів у романі	39	
2.3. Граматичні особливості афоризмів.....	44	
РОЗДІЛ 3. АФОРИЗМИ У КОМЕДІЇ ДЖ. Б. ШОУ «ПІГМАЛІОН»: ТИПОЛОГІЯ ТА СТРУКТУРА.....		49
3.1. Основні типологічні групи афоризмів твору.....	49	
3.2. Лінгвістична специфіка формування афоризмів.....	55	
3.3. Граматична специфіка афоризмів Дж. Б. Шоу	57	
3.4. Порівняльна характеристика вживання афоризмів у О. Вайлда та Дж. Б. Шоу.....	60	
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....		65
4.1. Аналіз потенційних небезпек.....	65	
4.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	67	

4.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці.....	69
4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях.....	74
4.4.1. Заходи з пожежної безпеки.....	74
4.4.2. Порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.....	76
ВИСНОВКИ.....	80
SUMMARY.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	97
Додаток А. Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки»	97
Додаток Б. Афоризми роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея»	102
Додаток В. Афоризми п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон»	109

ВСТУП

Парадоксально, але у добу тотальної цифровізації та зумовленого пандемією SARS-Covid-19 переведення практично всіх культурних практик в онлайн режим, художнє слово не здає своїх позицій найпопулярнішого та найдоступнішого медіа за всю історію людської цивілізації. До того ж, саме сьогодні, коли на людську цивілізацію націлено так багато загроз, відчувається особлива потреба у певній мудрості, у красивому висловленні, яке б підтримало (або спростувало, залежно від прагматичної настанови) певні переконання, перестороги, побоювання, хибні думки. Відтак, афоризм – короткий і лаконічний мудрий вислів – не втратив популярності, а навпаки – чудово пристосувався до формату соціальних медіа – Твіттера, Фейсбука, Інстаграма – де його стисла форма та глибокий зміст виявилися дуже доречними.

Попри те, що афористична природа дискурсу соціальних медіа сьогодні постає на вістрі наукової уваги, афористичний доробок визнаних майстрів також потребує всебічних досліджень, адже з'являються нові підходи до лінгвістичного аналізу англomовної афористики, висуваються нові концепції, типології та класифікації, які потребують апробації на фактичному матеріалі. Так, сьогодні надзвичайної популярності набуває вивчення афоризмі в контексті лінгвістичної прагматики, когнітивістики, лінгвосинергетики (О. Анастасьєва [Анастасьєва 2014; Анастасьєва 2017], А. Антипова [Антипова 2003], О. Дмитрієва [Дмитрієва 1997], Г. Крейдлін [Крейдлін 1989], О. Муратова [Муратова 2011], Л. Піхтовнікова [Піхтовнікова 2012] та ін.). Відповідно, актуальність такого роду досліджень завжди буде високою.

Окремо слід зазначити англomовну афористику як специфічне художнє явище, що постійно потрапляє у фокус наукової уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Доробок визнаних майстрів,

таких як Оскар Вайлд та Джордж Бернард Шоу, вивчався з різних точок зору, але постійно знаходяться аспекти, що потребують більш детального висвітлення або уточнення. Обидва ці автори, чиї вершинні здобутки багато у чому визначили вектор розвитку англійської літератури кінця ХІХ-початку ХХ ст. (у випадку Шоу вплив тривав аж до 1950-х рр.), вважаються визнаними майстрами афоризму. Їхні парадоксальні афоризми й сьогодні є цитованими, впізнаваними й популярними – принаймні, про їхню славу свідчать розтиражовані по соціальним мережам картинки з портретом письменника та якимсь із його численних афоризмів. Тож саме невщухаючим інтересом до афоризму в цілому, а також до афористичної творчості О. Вайлда та Дж. Б. Шоу і зумовлена **актуальність** цієї магістерської роботи.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу виконано в межах ініціативної наукової теми кафедри теорії та практики перекладу Національного університету «Запорізька політехніка» № 61118 «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання» Тема роботи затверджена наказом ректора № 316 від 06.11.2020р.

Мета роботи полягає у тому, щоб шляхом аналізу афоризмів з роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» та п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» визначити види, функції та лінгвостилістичну специфіку афоризмів цих двох митців слова. Крім того, метою роботи є й встановлення спільних і своєрідних рис у афористичному корпусі обох авторів.

Заявлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**:

- зібрати та систематизувати наукову інформацію щодо поняття «афоризм» у сучасних гуманітарних студіях із акцентом на лінгвістиці;
- визначити основні функції афоризмів та запропонувати методологічний алгоритм аналізу афоризмів у художньому тексті;
- виявити семантичну специфіку афоризмів О. Вайлда та Дж. Б. Шоу;

- висвітлити лінгвостилістичні та граматичні особливості афоризмів зазначених творів;

- здійснити порівняльний аналіз використання афоризмів у творах О.Вайлда й Дж. Б. Шоу.

Об'єктом дослідження виступає корпус афоризмів з роману О.Вайлда «Портрет Доріана Грея» та п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» (110 афоризмів).

Предметом безпосереднього аналізу є семантичні, лінгвостилістичні та функціональні особливості афоризмів зазначених творів.

Методи дослідження: *метод суцільної вибірки* – для відбору матеріалу для аналізу; *описовий* – для опису лінгвістичних явищ; *метод лінгвістичного спостереження* – для створення алгоритму дослідження афоризмів; *метод структурно-семантичного та стилістичного аналізу* – для аналізу афоризмів у художньому тексті, *порівняльний метод* – для співставлення моделей функціонування афоризмів у творчому доробку О. Вайлда та Дж. Б. Шоу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній запропоновано та апробовано методологічний алгоритм аналізу афоризмів у художньому тексті, а також здійснено комплексний лінгвостилістичний аналіз афоризмів роману «Портрет Доріана Грея» та п'єси «Пігмаліон».

Теоретична цінність роботи полягає в тому, що зібраний фактичний матеріал та висновки дослідження можуть бути використані у подальших розробках з теоретичних і практичних питань, присвячених дослідженню мікрожанрів в цілому та афоризмів зокрема.

Практичне значення роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані при підготовці лекційних курсів та практичних занять зі стилістики, жанрології та лінгвостилістичного аналізу художнього тексту.

Апробація результатів дослідження: Основні положення та результати дослідження представлено в доповіді на Науково-практичній конференції «Тиждень науки – 2020». Концептуальні ідеї теоретичного

розділу роботи знайшли своє відображення в науковій публікації «Теоретичні аспекти вивчення перекладу афоризмів» [Тарасенко, Вельможко 2020].

Логіка дослідження зумовила **структуру** магістерської роботи: вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який налічує 75 позицій. Загальний обсяг магістерської роботи становить 110 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АФОРИЗМ»

1.1. Дефініція та ключові ознаки афоризму крізь призму філологічної полеміки

Тяжіння сучасної гуманітаристики до міждисциплінарності зумовлює тенденцію до одночасної присутності одного й того ж явища у якості об'єкту наукової уваги різних студій. Особливо яскраво це оприявнюється з таким непересічним явищем як афоризм, який потрапляє у дослідницький фокус одразу декількох дисциплін: його семантико-аксіологічна складова цікавить філософію й етику, поетикальними особливостями займається літературознавство, а мовно-стилістичні властивості афоризму досліджуються у річищі лінгвістики. Саме поняття «афоризм» (від давньогрецьк. ἀφορισμός – короткий вислів, коротке визначення) було введено в обіг ще в добу античності: воно вперше згадується в однойменній праці Гіппократа – славнозвісний «батько медицини» називав афоризмами короткі поради з приводу діагностування та лікування тієї чи іншої хвороби [Encyclopedia Britannica 1981, с. 10–11].

У сучасній науковій парадигмі одночасно фігурує безліч визначень афоризму, залежно від дослідницької галузі, підходу, методології тощо. Так, приміром, у філософській площині афоризм трактується як «висловлювання, що в лаконічній формі виражає завершену думку» [Философский энциклопедический словарь]. Втім, філософія зазвичай не розглядає афоризм як варте пильної уваги явище, оскільки воно за своєю природою не здатне передати комплексну систему поглядів, теорій тощо. Втім, німецький філософ XIX ст. Артур Шопенгауер назвав свою програмну працю саме «Афоризми життєвої мудрості», що все ж свідчить про продуктивність цього різновиду текстів для розвитку філософської думки.

Цікаві спостереження з цього приводу пропонує мексиканський дослідник М. Ангел Лара. Він зауважує, що «ідея про філософію афоризму жодним чином не пов'язана із академічною практикою цієї дисципліни <...> Що ж стосується афористичних текстів, то тут замість філософського концепту можна беззастережно використовувати слово «мудрість» [Lara 2011, с. 32–33]. На підтримку цієї точки зору виступають і слова дослідника афоризмів Дж. Гірі: «наша спраглисть до мудрого слова дуже давня, так само давня, як і сама "мудрість віків", саме тому афоризм є найдавнішою письмовою формою мистецтва слова на планеті» [Geary 2005, с. 20].

У літературознавстві під афоризмом розуміється «жанр словесної творчості, оригінальна узагальнююча думка в лаконічній формі» [Лексикон загального та порівняльного літературознавства 2001, с. 49]. Прийнято розрізняти афоризм від прислів'я: перше є фольклорним жанром і надбанням народної мудрості, другий же завжди має авторську атрибуцію, і є завершеним у смисловому відношенні текстом. Літературознавець і культуролог зауважує, що «афоризм відокремлює загальне й типове поза зв'язком з особливим й індивідуальним, і тому спирається не на зображення чи вираз, а на судження, і працює не з образом, а з думкою» [Эпштейн]. Крім того, у літературознавстві афоризм чітко відмежовується від інших подібних жанрів – апофтегми, гноми, максими та сентенції [Лексикон загального та порівняльного літературознавства 2001, с. 49]. Ці жанри короткого висловлювання мають переважно історичних характер, в той час як афоризм – цілком сучасний літературний жанр, канон якого постійно доповнюється й оновлюється. Цікаво, що М. Епштейн наголошує також на необхідності відокремлювати афоризм від логічного силогізму чи наукового постулату тому, що він «заснований не на аналітичній самоочевидності і не на систематичній аргументації, а на цілісному духовному досвіді, істина якого може бути лише пережита, але не доведена» [Эпштейн]. Справді, читаючи блискучі афоризми таких визнаних майстрів як О. Вайлд, Б. Шоу,

Г. К. Честертон, С. Є. Лець, ми можемо оцінити влучність думки, її стилістичне оформлення, парадоксальність судження, але далеко не завжди можемо співвіднести висловлену ідею із власним або загальним досвідом. Що стосується жанрових ознак афоризма, то йому властива лапідарність, усталеність. Серед художніх тропів найбільш притаманними жанру афоризму є антитеза, гіпербола і парадокс. Прикметно, що афоризми, побудовані на парадоксальності, мають яскраво виражений суперечний характер.

Тим не менш, саме в царині лінгвістики афоризм все частіше постає у фокусі наукової уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, приміром, проблема наукового визначення афоризмів та їх відокремлення від текстів інших мікрожанрів висвітлюється у працях Г. Л. Пермякова [Пермяков 1970], Н. Т. Федоренко та Г. Л. Сокольської [Федоренко, Сокольская 1990], М. Вулфа [Wolf 1994-95], Г. Морсона [Morson 2003; Morson 2005], А. Хуї [Hui 2019], Дж. Девідсон [Davidson 2014], М. Медокса [Maddocks 2001], Є. Іванова [Иванов 2016], Н. О. Лисенко [Лисенко 2013; Лисенко 2014], А. Антипової [Антипова 2003] та ін. Окремо англомовним афоризмам присвячено розвідки О. Анастасьєвої [Анастасьєва 2014; Анастасьєва 2017], Ю. Радкевич [Радкевич 2013], І. Гулідової [Гулідова 2013], О. В. Бабенко [Бабенко 2014] та ін. Крім того, останнім часом значно активізувалися студії, пов'язані з прагматичною спрямованістю афоризмів (праці О. Анастасьєвої [Анастасьєва 2014; Анастасьєва 2017], О. Бабенко [Бабенко 2013; 2014] та ін. Крім того, актуальними сьогодні є дослідження афоризму в лоні когнітивістики – ці проблеми розробляються у розвідках Г. Аммер [Аммер 2005], Г. Бойченко [Бойченко 2010], Х. Кадачієвої та А. Ідрісової [Кадачієва, Ідрісова 2015], О. Пономарьової [Пономарева 2009] та ін.

У царині сучасної лінгвістики існує досить багато визначень афоризму. Думається, найповніше запропонувала українська дослідниця

Ю. Абрамова. Вона потрактовує афоризм як «короткий/лаконічний вислів/текст, завжди авторський, який містить у собі узагальнену, глибоку, іноді парадоксальну думку; це комунікативно-орієнтований, концептуально зумовлений продукт реалізації мовної системи в межах певної сфери спілкування, що володіє інформативно-змістовою та прагматичною сутністю» [Абрамова 2010, с. 6–7].

Якщо в дослідницькій практиці літературознавства більш-менш чітко проведені демаркаційні лінії між афоризмами та спорідненими їм жанрами лаконічних текстів, то в лінгвістиці незрідка трапляється певне неузгодження щодо видових ознак афоризму і це призводить до термінологічних дискусій. Так, приміром, Г. Пермяков застосовує термін «афоризм» до прислів'їв, позбавлених переносного смислу [Пермяков 1970, с. 12]. Дослідник Є. Верещагін пропонує розрізняти мовні та масові афоризми, і до масових вони відносять саме прислів'я, приказки, крилаті вислови тощо [Верещагін 1979, с. 5]. А. С. Мамонтов наголошує, що під афоризмами слід розуміти лише прислів'я та приказки, адже вони і є «носіями і виразниками народної мудрості, яка має одвічну цінність...» [Мамонтов 2002, с. 88]. Дослідник не вважає афоризм індивідуально-авторським твором, натомість позначає його як «цілісний знак», що здатен, подібно до фразеологізму, комплексно відображати національну культуру [Мамонтов 2002, с. 88]. Українська мовознавиця О. Анастасьєва вважає, що така дефініційна варіативність зумовлена «відсутністю чіткого визначення конституційних рис афоризму» [Анастасьєва 2014, с. 88].

Цікавий підхід до розрізнення жанрових ознак афоризму, так само, як й інших малих жанрових форм, пропонує українська мовознавиця Л. С. Піхтовнікова [Піхтовнікова 2000, с. 30–31]. За її концепцією, кожний малий жанр має певне жанрове ядро (власне афоризм, власне байка, власне прислів'я тощо) і периферію, яка утворюється з перетину ознак інших

подібних жанрів. Відтак, дослідниця пропонує виокремлювати різні малі жанрові форми на підставі розрізнення ознак спільності і своєрідності.

Розмірковуючи про жанрові ознаки афоризмів, мовознавці М. Федоренко та Л. Сокольська пропонують розрізняти наступні:

- глибина думки, що прагне істини: автор, торкаючись серйозної проблеми, намагається передати свої думки, свої погляди стосовно цієї проблеми;

- узагальнення: афоризм вважається узагальненням, яке сприяє передачі глибини та істинності думки;

- стислість, яка є його суттєвою ознакою: максимальна стислість афоризму поглиблює його зміст і, крім того, сприяє його кращому запам'ятовуванню;

- чіткість, точність та виразність думки;

- завершеність думки: афоризм має бути завершеним за змістом і зрозумілим без додаткових пояснень;

- художність: афоризм має передавати не лише мудрий зміст, але й бути вдало оформленим з погляду стилістики, уживання певної лексики. В афоризмі вдало поєднуються дотепність, глибина думки, її краса, яка досягається завдяки використанню цієї думки та її оформленням [Федоренко, Сокольська 1990, с. 126].

Кардинально інший погляд на жанрову природу афоризму пропонує американський лінгвіст Г. С. Морсон. Він переконаний, що стислість і лаконічність, а подекуди – й лапідарність, не є іманентними ознаками афоризму. І що афористичну природу можуть мати й більші за обсягом жанрові форми: «Оскільки коротка форма виражає ідею, отриману завдяки певному досвіду, її можна розширити до більших за обсягом жанрових утворень. Філософські притчі (на кшталт Вольтерових) незрідка є розширеними афоризмами. П'єси, подібні до драматургії Оскара Вайлда, можуть являти собою розширені дотепи, і в них досить часто присутні

короткі дотепні вислови. <...> «Війна і мир» - найдовший у світі афоризм» [Morson 2003; Morson 2005, с. 411–412].

В лінгвокультурі сучасного англомовного світу афоризм має надзвичайно широку репрезентацію. Поряд із влучними висловами відомих людей (найбільш продуктивними в плані афористики традиційно вважаються британці Ф. Бекон, С. Джонсон, О. Вайлд, Б. Шоу, Г. К. Честертон, В. Черчіль, американці Дж. Квінсі Адамс, А. Бірс, Марк Твен, В. Фолкнер, Е. Гемінгвей, Н. Гілл та багато інших) афоризми щодня продукуються у пресі (особливо в газетних заголовках), а в останній роки невичерпним джерелом англомовної афористики стає всесвітня мережа інтернет, зокрема соціальний ресурс «Твіттер»: обмеження дописувачів у кількості знаків на одне повідомлення породжує нові й нові вислови з яскраво вираженими афористичними характеристиками. Приміром, одним з таких новітніх афористів став Аарон Гаспел, програміст з Нью-Йорка: «The most effective way to learn is by devoting oneself to a single subject for months at a time. Its opposite is school». Aaron Haspel, @ahaspel [Marshall]

До речі, одним із ключових полемічних аспектів сучасної афористики є проблема наявності автора у афоризму. Більшість дослідників (серед них С. Воркачов [Воркачов 2016], С. Швачко та І. Кобякова [Швачко, Кобякова 2004], Дж. Гірі [Geary 2005] та ін. Так, С. Воркачов наголошує на тому, що по своїй суті афоризм є «авторським висловом, що характеризується лаконічністю та виразністю форми, завершеністю та узагальненим змістом, оригінальністю (подекуди парадоксальністю), що викривають відносність загальновідомих істин» [Воркачов 2016, с. 147]. Втім, деякі дослідники (зокрема, російські лінгвісти Є. Землянська [Землянська 2004] та К. Ваганова [Ваганова 2002]) йдуть далі у потрактуванні концепції автора афоризму: на їхню думку наявність достеменної авторської атрибуції не є обов'язковою, оскільки ключовою ознакою афоризму вони вважають саме суб'єктивність висловлювання,

інтерпретацію проблеми етичного плану, або ж певну парадоксальність висловлювання [Землянська 2004, с. 14; Ваганова 2002, с. 8–9]. Якщо проектувати думку зазначених дослідниць на сучасний інтернет-дискурс, то не можна не співвіднести з афоризмами популярні у онлайн-спілкуванні інтернет-меми. Оскільки сьогодні вони представлені у широкому розмаїтті форм (Ю. Щуріна виокремлює «текстовий мем, мем-зображення, медіамем, гіф, креолізований мем» [Щуріна 2014, с. 87]), для співвіднесення з афоризмами варто розглядати лише текстові меми. Вони хоч і нечасто бувають завершеними висловами, проте досить часто виявляють ознаки афоризмів – нестандартний погляд на проблему, парадоксальність тощо. Крім того, враховуючи вищезазначене, до числа афоризмів варто віднести й парадоксальні висловлювання та жарти, які сьогодні дуже активно розповсюджуються завдяки соціальним мережам – Facebook, Instagram, Twitter та ін. Зазвичай вони оформлюються у вигляді картинки з текстом, афористичність якого заснована на парадоксі, каламбурі тощо.

Взагалі, інтернет-середовище фактично дало друге життя існуючій афористиці, а також певним чином її збагатило. Втім, сама-природа онлайн-середовища, вільного від контролю й цензури, сприяє неправильній авторській атрибуції афоризмів. Непоодинокими є випадки, коли те чи інше висловлювання публікується у соціальних мережах і помилково приписується тій чи іншій історичній особі, відомій своїми афоризмами. Так, серед лідерів такої невірної атрибуції можна назвати Вінстона Черчіля, Вільяма Шекспіра, Омара Хайяма, Оскара Вайлда, у пост-радянському культурному просторі лідеркою є Фаїна Раневська. При чому, як правило, сам афоризм завдяки певним мовно-стилістичним ознакам ідентифікується як свіжий й сучасний, і, відповідно, ніяк не міг належати комусь із історично віддалених осіб. Проте низький рівень критичного мислення, властивий більшості користувачів соціальних мереж, забезпечує подальше розповсюдження дезінформації щодо авторства тих чи інших афоризмів.

Хоча мовно-стилістична та структурно-семантична специфіка кожного афоризму залежатиме передусім від ідіостилю та прагматичної настанови його автора, все ж можна окреслити певну ядерну структуру, яка й детермінує афористичність того чи іншого висловлювання. Передусім це якомога стисліша, подекуди на межі еліпсису, синтаксична конструкція, яка, тим не менш, має потужний, іноді багатошаровий та багатовимірний, семантичний заряд: «дуже мінімальний синтаксис афоризму наділяє його максимальною семантичною силою. Найкращі афоризми набувають можливості безкінечного числа інтерпретацій, герменевтичної невичерпності» [Нуй 2019, с. 261].

Серед синтаксичних стилістичних засобів у англомовних афоризмах найчастіше фігурують паралелізм (*An adventure is only an inconvenience rightly considered. An inconvenience is only an adventure wrongly considered. G. K. Chesterton; The honest poor can sometimes forget poverty. The honest rich can never forget it. G. K. Chesterton*), інверсія (*But surely for everything you love you have to pay some price. A. Christie*), використання парних сполучників (*Philosophers are as jealous as women; each wants a monopoly of praise. G. Santayana*).

В лексичному плані афоризм може бути побудований і у вигляді наказового речення (*If your actions inspire others to dream more, learn more, do more and become more, you are a leader. J. Q. Adams; When you find that people are not telling you the truth – look out! A. Christie*), умовного речення нульового або першого типів (*I have achieved many things because I do not consume my energy in vain. I do not stand if I can sit and I do not sit if I can lie down. W. Churchill; If a man does not make new acquaintances as he advances through life, he will soon find himself alone. A man should keep his friendships in constant repair. S. Johnson*) та речення зі складним іменним присудком (*The most tragic thing in the world is a man of genius who is not a man of honor.*

G. B. Shaw; *A child educated only at school is an uneducated child.* G. Santayana).

Серед лексико-семантичних стилістичних засобів, що найчастіше використовуються при конструюванні англомовного афоризму, превалюють антитеза (*Science is what you know; philosophy is what you don't know.* B. Russel; *A friendship founded on business is better than a business founded on friendship.* J.D. Rockefeller); парадокс (*A man can be happy with any woman, as long as he does not love her.* O. Wilde; *The tragedy of old age is not that one is old, but that one is young.* O. Wilde); каламбур (*War does not determine who is right - only who is left.* B. Russel; *The art of prophecy is very difficult - especially with respect to the future.* Mark Twain) і метафора (*Language is the dress of thought.* S. Johnson; *The lack of money is the root of all evil.* Mark Twain).

Втім, в контексті афоризмів важливо розрізняти парадоксальність як художній троп і парадокс як малий мовленнєвий жанр. Важливі спостереження з цього приводу робить дослідниця О. Анастасєва. Вона наголошує на радикальній відмінності парадоксів від афоризмів. На її думку, принципова відмінність між ними полягає в тому, що афоризмам властиве прагнення істинності та правдивості суджень, тоді як парадокс покликаний вразити нестандартним висновком [Анастасєва 2017, с. 34].

Специфічною стилістичною рисою англомовного афоризму є й використання фонетичних стилістичних засобів – найперше, алітерації. Традиція використовувати звукові повтори уходить корінням в давньоанглійську мову, основним поетичним варіантом якої був саме алітераційний вірш (саме таким віршем написаний, зокрема, англосаксонський епос «Беовульф»). Алітерація використовується зазвичай задля кращого мнемонічного ефекту, тож алітерована фраза краще запам'ятовується (*Great losses are great lessons.* A. Kalantri; *Do not fear to be eccentric in opinion, for every opinion now accepted was once eccentric.* B. Russel).

Підсумовуючи характерні риси, притаманні афоризмові, ми спираємося на узагальнення, запропоноване О. Анастасьєвою. Дослідниця слушно наголошує, що «при визначенні конституціональних ознак афоризму, необхідно врахувати своєрідність його форми, змісту, прагматичних функцій і настанов» [Анастасьєва 2017, с. 25]. Відповідно, до іманентних ознак афоризму слід віднести наступні: глибину думки; інформативну стислість, що виявляється у взаємодії лаконічності та інформаційної ємності; достеменно визначене авторство; універсальну ціннісну значущість; стилістичну експресивність; значний прагматичний потенціал.

1.2. Види та функції афоризмів

Окремою актуальною дослідницькою проблемою є класифікація афоризмів. Певна річ, якась універсальна типологія текстів цього жанру апріорі неможлива: класифікації будуть відрізнятися, залежно від критерію, покладеного в їхню основу. Так, приміром, за критерієм контекстної обумовленості С. А. Шаталова [Шаталова 1997, с. 330] розрізняє відокремлені, або самостійні – ті, що з самого початку створювалися як текст окремого жанру, та ввідні, або контексті афоризми. Останні, на думку дослідниці, від початку на задумувалися як власне афоризми, але потужна афористична природа цих висловлювань, а також високий рівень впізнавання у окремому культурному контексті призводить до їхньої поступової афоризмізації. На нашу думку, до першого різновиду можна віднести висловлювання з релігійних та філософських текстів – Старого й Нового Заповітів, «Дхаммапади», «Джвандзи» та ін. До другого різновиду належать цитати з літературних творів, кінострічок, телевізійної реклами

тощо, що мають значний філософський потенціал та високий впізнаваності у певній лінгвокультурі.

Також популярною є класифікація за семантичним критерієм – саме її покладено в основу при створенні більшості антологій афоризмів. Семантичні групи можуть охоплювати широкий діапазон тематики, зокрема – релігію, політику, природу, шлюб, кохання, старість тощо.

Надзвичайно цікавим є підхід до класифікації англomовних афоризмів за критерієм реалізації прагматичної настанови, запропонований О. Анастасьєвою. Виходячи із зазначеного критерію, дослідниця пропонує розрізняти афоризми, спрямовані на естетичний вплив, на спонування до дії, на апеляцію до авторитету, на потрясіння несподіваною аргументацією, на приниження або самоприниження, та на констатацію та резюмування [Анастасьєва 2014, с. 81–108].

Білоруський лінгвіст Є. Іванов розробив комплексний підхід до класифікації афористичних одиниць. На його думку, в основу такої класифікації не можна покласти ані якійсь універсальний критерій, ані ряд гомогенізованих, адже афоризм є надто комплексним явищем. Науковець пропонує у своїй типології цілий ряд гетерогенних критеріїв, оскільки така стратегія дозволяє «охопити класифікацією різноманітні види афоризмів; розмежувати їх на певні сукупності гомогенних одиниць, щоб виокремити основні класи афоризмів; визначити категоріальні ознаки кожного класу» [Иванов 2016, с. 93]. Відтак, дослідник виокремлює наступні різновиди афоризмів:

- прецедентні (актуалізуються у мовленні поза авторським контекстом) й непрецедентні (утворюються в конкретному мовленнєвому акті для вираження тієї чи іншої узагальненої завершеної думки);

- рекурентні (повторювані у мовленні з різним ступенем частотності) й нерекурентні (неповторювані, тобто такі, що утворюються безпосередньо в мовленні);

- індивідуально-мовленнєві (ті, що не функціонують у масовому узусі) та загальномовні (притаманні переважній більшості носіїв певної лінгвокультури);

- крилаті афоризми (авторські) та афористичні паремії (народні прислів'я). Як бачимо, Є. Іванов не згоден із загальноприйнятою практикою відокремлювати афоризми від крилатих висловів та паремій; він зараховує ці утворення до числа афоризмів, таким чином дещо підважуючи валідність своєї типології;

- ідіоматичні (мають переносне значення) та неідіоматичні (не мають переносного значення). Вочевидь, тут дослідник ототожнює афоризми з фразеологічними одиницями й приказками, що не є вірним по відношенню до кожного з цих мовних феноменів. Думається, що запропонована Є. Івановим класифікація, попри її комплексний характер, все ж потребує подальшого уточнення й розмежування базових понять. Крім того, в ній варто змінити організацію, зробити її більш відкритою, і такою, що передбачає множинність комбінацій, адже один і той самий афоризм одночасно може бути прецедентним, рекурентним і авторським, а згідно з типологією Є. Іванова – це різні види.

Як бачимо, розробка класифікації афоризмів лишається невирішеною науковою проблемою. Якись вдалі рішення можна запропонувати в рамках комплексу афоризмів певної лінгвокультури (О. Анастасьєва), або ж використовуючи традиційні – семантичний, контекстний тощо підходи.

Окремий дослідницький інтерес зазвичай викликає проблема дослідження функціонально-прагматичної спрямованості афоризмів. Досить часто вона залежить від особистості та комунікативної настанови автора. Так, приміром, насичуючи своє мовлення яскравими, промовистими виразами, які легко запам'ятовуються й одразу підхоплюються пресою, політик може забезпечити собі прихильність електорату, а також

маніпулювати суспільною думкою. Переважна більшість дослідників виокремлює наступні функції афоризмів:

- комунікативна (адресат – текст – адресант);
- номінативна (констатація певного стану справ або явищ);
- естетична (естетична дія на адресата);
- директивна (спонукання до дії або до певних умонастроїв);
- кумулятивна (можливість за посередництва мови накопичувати та зберігати знання) [Бабенко 2013, с. 57].

Комунікативна функція є основною, оскільки вона забезпечує передачу інформації від автора афоризму до його уявного адресата за посередництва тексту. Тобто автор, створюючи той чи інший афоризм, приблизно уявляє собі, кому саме він його адресує. Ця функція може бути реалізована за посередництва умовних та розповідних речень, що відтворюють якусь мудру думку. Афоризми, що реалізують саме цю функцію, структурно та семантично найбільш наближені до прислів'їв: *If your only goal is to become rich, you will never achieve it* (J. D. Rockefeller); *During times of universal deceit, telling the truth becomes a revolutionary act.* (G. Orwell); *Courage and perseverance have a magical talisman, before which difficulties disappear and obstacles vanish into air* (J. Q. Adams).

Афоризми, спрямовані на реалізацію номінативної функції, дозволяють авторові виступити у ролі своєрідного деміурга, давши нові оригінальні назви чи визначення давно відомим речам. Вислови такого типу тяжіють до метафоризації, а також до використання парадоксу та антитези: *History is a gallery of pictures in which there are few originals and many copies.* (A. de Tocqueville); *Fashion is a form of ugliness so intolerable that we have to alter it every six months.* (O. Wilde); *Every murderer is probably somebody's old friend.* (A. Christie); *Old-aged people are not wise, they are simply careful.* (E. Hemingway).

Естетична функція афоризму реалізується завдяки використанню різноманітних художніх тропів: епітетів, порівнянь, а також парадоксів, каламбурів та гри слів: *Men always want to be a woman's first love - women like to be a man's last romance* (O. Wilde); *In the world there are only two tragedies. One is not getting what one wants, and the other is getting it* (O. Wilde); *The only way to get rid of a temptation is to yield to it* (O. Wilde).

Спонукальна, або директивна функція виявляється в афоризмах із потужним дидактичним компонентом, структурно оформлених переважно як стверджувальне або заперечне наказове речення: *Be careful what you pretend to be because you are what you pretend to be* (K. Vonnegut); *Be careless in your dress if you must, but keep a tidy soul* (Mark Twain); *Never do anything yourself that others can do for you* (A. Christie); *Don't worry about avoiding temptation... as you grow older, it will avoid you* (W. Churchill).

Крім того, в контексті сучасних тенденцій лінгвістичних досліджень доцільно говорити й про прагматичну функцію афоризму. Оскільки широкого вжитку в афоризмах набули різноманітні стилістичні засоби, слід звертати увагу, з якою прагматичною метою вони застосовуються. Відповідно, українська дослідниця Л. С. Піхтовнікова зазначає, що у окремому фокусі сучасної афористики мають бути дослідження прагмастилістичного аспекту малих мовленнєвих жанрів, зокрема, афоризмів [Піхтовнікова 2016, с. 68].

У дослідників немає одностайної думки щодо кількості та сутності прагматичних функцій афоризму. Так, приміром, Є. Верещагін та В. Костомаров вважають, що у афористичних одиниць всього дві функції – кумулятивна й директивна. Перша, на їхню думку, полягає в тому, щоб накопичувати й узагальнювати позамовну інформацію, адже афоризми відображають певні характерні елементи національної культури та лінгвокультури; крім того, в них закладена певна мудрість. Директивна функція полягає у здатності афоризмів здійснювати певний вплив на

реципієнта, адже використання відомого афоризму додає висловлюванню або цілому тексту значущості, підвищують його інтертекстуальний потенціал [Верецагин, Костомаров 1999, с. 193–194].

На думку Г. Пермякова, афоризми (які він зараховує до класу паремій) мають сім функцій: моделювальну, повчальну, прогностичну, магічну, негативно-комунікативну, розважальну й орнаментальну [Пермяков 1970, с. 88]. Сам науковець вважає, що найбільш уживаною є саме моделювальна функція, адже афоризми моделюють ідеальну життєву ситуацію.

Російська дослідниця Г. Сидоркова пропонує навіть більш розлогий набір прагматичних функцій афоризму, також зарахованого нею до різновидів паремійних одиниць. Вона виокремлює наступні: констатація, резюмування; одказування; урезонювання; докір; бідкання; (само)виправдовування; само(приниження); обґрунтування; заспокоєння; спонукання; порада [Сидоркова 1999, с. 14–16]. Як думається, з цієї функціональної типології найбільш афоризмам притаманна саме функція констатації, адже дуже часто такі висловлювання виражають спостереження за оточуючим світом та фіксують певні зміни у ньому.

Тим не менш, переважна більшість функціональних типологій сфокусована на афоризмі як такому, без асоціації з певною мовою або лінгвокультурою. Відповідно, такі переліки є більш-менш універсальними, але не розкривають сутності прагматичної спрямованості афоризмів, створених у лоні певної мови, у своєрідній культурній ситуації, що позначається не лише на їхній структурі, але й на прагматичних та ціннісних орієнтаціях. Тож в контексті цієї магістерської роботи найбільш релевантною вважаємо концепцію прагматичних функцій англійського афоризму, сформульовану О. Анастасьєвою [Анастасьєва 2017, с. 78–81].

В контексті англійської лінгвокультури дослідниця виокремлює наступні функції афоризмів:

- регулятивну (здатність афоризмів здійснювати вплив на адресата);

- моделювальну (спроможність афоризмів моделювати життєву ситуацію);
- кумулятивну (здатність накопичувати та відтворювати позамовну інформацію);
- когнітивну (спроможність спонукати людину до нової пізнавальної діяльності через виражену в афоризмах проблемну ситуацію);
- аксіологічну (здатність афоризмів до оцінного судження);
- естетичну (властива афоризмам репрезентація у досконалій мовленнєвій формі, завдяки використанню мовно-стилістичних засобів);
- експресивну (викликає певне ставлення до повідомлення в реципієнта).

Відтак, як бачимо, сучасний англomовний афоризм – це складне, багатоаспектне явище, що має специфічні мовно-стилістичні характеристики, композиційну структуру та функціонально-прагматичне навантаження – залежно від особистості автора афоризму та його комунікативної інтенції. Тим не менш, будь-який афоризм характеризується яскравістю образу й думки, стислістю викладу, наявністю стилістичних тропів, які й забезпечують унікальні ознаки цього вартого подальших досліджень жанру. У наступному підрозділі буде запропоновано алгоритм аналізу англomовних афоризмів у художньому тексті.

1.3. Методологічний алгоритм аналізу афоризмів у художньому тексті

В контексті дослідницького напрямку цієї магістерської роботи доцільним вважається розробити алгоритм аналізу англomовних афоризмів у художньому тексті, який може бути використаний для подальшої аналітичної роботи з текстами цього жанру. Оскільки афоризм –

багатогранне й складне явище, такий алгоритм має враховувати різні аспекти афоризмів, а саме – афористичність як іманентну ознаку конкретного вислову, специфіку авторського стилю та авторської інтенції, соціокультурну ситуацію, в якій було створено той чи інший афоризм, його прагматичну настанову та функцію, мовностилістичні особливості тощо.

Отже, пропонується наступний покроковий алгоритм лінгвістичного аналізу афоризмів:

1. Ідентифікація висловлювання як афоризму. Певна річ, у художньому тексті присутня значна кількість художніх тропів, оригінальних висловів, що характеризуються як глибиною думки, так і естетичністю форми. Тим не менше, далеко не кожен із них може бути афоризмом. Як уже зазначалось у попередніх підрозділах цієї роботи, афоризм відрізняється від інших мудрих висловів тим, що, по-перше, має автора (тож художні тексти, що належать до фольклору, не можуть бути джерелом афоризмів), і, по-друге, містить глибоку, завершену думку, є увиразником певної життєвої мудрості. Відтак, афористичні висловлювання у художньому тексті виокремлюємо за цими двома ключовими ознаками.

2. Аналіз змісту афоризму. Тут мається на увазі інтерпретація закладеної у афоризм думки, її аналіз, який допоможе визначити подальші риси й функції афористичної одиниці. На цьому етапі варто взяти до уваги соціокультурний контекст доби та особистість автора, адже саме англomовний афоризм знаменитий тим, що його створювали автори з непересічним світоглядом, активною життєвою позицією та надзвичайним мовним хистом – Ф. Бекон, С. Джонсон, О. Вайлд, Б. Шоу, Г. К. Честертон, В. Черчіль та ін. Оскільки в цій роботі розглядається афоризм у художньому тексті, то варто врахувати й контекст, в якому це висловлювання фігурує.

3. Визначення виду афоризму. Серед висвітлених у попередньому підрозділі роботи класифікацій, найбільш релевантними до цього дослідження видаються розподіл афоризмів за семантичними групами та за

реалізацією прагматичної настанови. Це обумовлює такі наступні кроки алгоритму:

3а. Визначення семантичної групи афоризму. Оскільки в цій роботі розглядаються афоризми конкретних авторів, ужиті в конкретних творах, слід розподілити весь масив проаналізованих афоризмів за певними семантичними групами – скажімо, «шлюб», «політика», «світоустрій» тощо. Це дозволить прослідкувати певні закономірності авторської стратегії творення афоризмів певної семантичної групи та дасть можливість якомога точніше визначити їх прагматичну функцію та мовно-стилістичні особливості.

3б. Визначення виду афоризму за критерієм реалізації прагматичної настанови (концепція О. Анастасьєвої).

4. Визначення та аналіз мовностилістичних особливостей афоризму. На цьому етапі ідентифікуються та пояснюються художні засоби, використані при творенні того чи іншого афористичного висловлювання – приміром, парадокс, антитеза, метафора, метонімія, епітет тощо.

5. Висвітлення граматичної структури афоризму. Тут увагу слід звернути на синтаксичні стилістичні засоби та граматичні конструкції, використані при творенні тих чи інших афористичних одиниць. Проведення такого аналізу дозволить виокремити найбільш уживані морфологічні та синтаксичні засоби англословної афористики.

6. Визначення прагматичної функції афоризму. Тут ми користуватимемось концепцією О. Анастасьєвої, яку вважаємо найбільш доречною в контексті цієї роботи. Цей функціональний розподіл дозволяє максимально точно визначити прагматику афористичного висловлювання та пояснити його подальше функціонування у англословній лінгвокультурі.

Для безпосереднього аналізу в цій магістерській роботі обрано корпус афоризмів (110 одиниць) з роману «Портрет Доріана Грея» О. Вайлда та драматургічного твору «Пігмаліон» Б. Шоу. Ці визначні письменники

належать до одного покоління (хоча Б. Шоу прожив значно довше О. Вайлда, тож його творчість одночасно належить і до літератури «порубіжжя віків», і до так званої «нової драми»). Також їх об'єднує неоднозначна репутація. О. Вайлд був свого часу законодавцем моди й стилю, вважався неперевершеним майстром застільної бесіди та королем парадоксу, проте його життя й кар'єру перехрестив скандальний судовий позов маркіза Квінсбері, який звинувачував поета й драматурга у розбещенні його сина, лорда Альфреда Дугласа. На жаль, широкі зв'язки Вайлда у світських колах не справили належного ефекту, і його було засуджено й відправлено до в'язниці міста Редінг. Вийшовши на волю, автор «Портрета Доріана Грея» так і не зміг поновити своє реноме у англійському суспільстві, тож вимушений був переїхати до Парижа, де й помер у 1900 році у віці 46 років.

Дж. Б. Шоу також не вирізнявся сумирністю й благонадійністю. За своє довге життя він займався політикою (співчував радянським більшовикам, був членом фабіанського товариства), журналістикою й критикою (писав музичні й театральні огляди для низки лондонських друкованих видань), драматургією (перший сценічний успіх прийшов до нього тоді, коли закотилась зірка О. Вайлда). Крім того, ці два контroversійні, але надзвичайно важливі для розвитку англійської літератури кінця XIX – першої половини XX ст. автора насправді були ірландцями, що пояснювало до певної міри їх успіх як афористів: вони могли собі брати тогочасне англійське суспільство на кпини, адже насправді ототожнювали себе із іншою державою. Їм обом притаманний безпомилково впізнаваний афористичний стиль: вайлдівські афоризми будуються на парадоксі, яким захоплюється світський салон, а от у висловлюваннях Дж. Б. Шоу превалує парадоксальний чорний гумор, просякнутий іронічним ставленням як до суспільства взагалі, так і до його багатой та можновладної частини.

Висловлювання О. Вайлда та Дж. Б. Шоу вважаються еталонами англomовної афористики. Дж. Г. Сарджент, приміром, у передмові до збірки «Епіграми й афоризми Оскара Вайлда» пише, що «саме в епіграмах й афоризмах геній Оскара Вайлда розквітнув якнайбільше» [Sargent 1905, с. 4]. Що стосується Б. Шоу, то сатиричний характер його афоризмів був відмічений у формулюванні Нобелівського комітету, що присудив йому премію з літератури у 1925 році «за його працю, позначену ідеалізмом і гуманністю, та за стимулюючу сатиру, що часто буває насичена поетичною красою». Прикметно, що вони обидва продукували їх як в рамках власних художніх творів, так і поза ними – в інтерв'ю, щоденниках, критичних статтях. В рамках цієї роботи будуть проаналізовані афоризми з роману «Портрет Доріана Грея» та драми «Пігмаліон», тож доречно буде звернути увагу також на те, чи впливає жанр художнього твору на спосіб створення афоризму.

Отже, запропонований у цьому підрозділі алгоритм аналізу афоризмів у художньому тексті буде апробований у наступних розділах цієї роботи на матеріалі роману «Портрети Доріана Грея» О. Вайлда та п'єси «Пігмаліон» Б. Шоу.

РОЗДІЛ 2

АФОРИЗМИ В РОМАНІ О. ВАЙЛДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»: ТИПОЛОГІЯ ТА СТРУКТУРА

2.1. Основні типологічні групи афоризмів твору

Англійський поет, драматург, письменник Оскар Вайлд (1854-1900) має репутацію одного з найвидатніших англомовних афористів. Ґрунтовно освічений (навчався у Трініті-коледж у Дубліні та у Магдален-коледжі в Оксфорді), Вайлд був однією із найпомітніших й найпопулярніших фігур тогочасного лондонського світського товариства. Своїм блискучим розумом та парадоксальним мисленням письменник завдячував декільком факторам. По-перше, він зростав у атмосфері мистецтва й інтелектуалізму: його батько Вільям Вайлд був лікарем і захоплювався етнографією, а мати, Джейн Франциска Елджі, була письменницею, відомою під псевдонімом Сперанца [Чорноземова 2005, с. 225]. По-друге, він здобув справді блискучу освіту: зокрема, його викладачами були видатний теоретик мистецтва Джон Рескін та його молодший колега, один з ключових авторів англійської мистецтвознавчої есеїстики – Волтер Пейнтер. Ймовірно, від першого він почерпнув мистецтво красномовства, від другого – вміння володіти пером. Крім того, навіть у молодому віці Вайлд вже відрізнявся певною парадоксальністю мислення. Як зазначає Є. Черноземова, «в усіх своїх літературних творах, як і в житті, Вайлд використовував парадокс, який для нього був і літературним прийомом, і способом мислення, як і для його попередників, діячів англійського Відродження, котрі вперше порушили проблему про співвідношення правди й красномовності, зрозуміли, що гра зі словом може бути небезпечною, може заводити на манівці, замість того, щоб вести до істини. Парадоксальними у Вайлда бувають не лише висловлювання, а й окремі ситуації» [Чорноземова 2005, с. 226].

Аналізуючи афоризми О. Вайлда, варто врахувати історичний контекст, в якому творив славетний письменник, а також філософсько-естетичне підґрунтя його творчості. Роки творчої активності письменника співпали з піком вікторіанської доби (роки правління королеви Вікторії – 1837-1901). В цей час Британська імперія переживала найбільший розквіт в історії в усіх царинах. У мистецтві, поряд із традиційними формами, розквітли свого роду опозиційні течії – згадаймо, принаймні, прерафаелітів, мистецьке угруповання 1850-х рр., що бунтувало проти надмірного академізму в тогочасному британському живописі. В літературі таким бунтівником був Оскар Вайлд. Письменник обстоював ідеї естетизму – «культу мистецтва й краси як найвищого добра» [Українська мала енциклопедія 1958, с. 418]. Відповідно, цій світоглядній настанові підпорядковувалась і творчість письменника – не лише його художні тексти, сповнені як вербальної, так і образної краси, а й короткі вислови, які він інтегрував у власні п'єси та прозові твори, а також активно продукував під час світських прийомів та застільних бесід (значна їх частина дійшла до нас не напряду, а опосередковано, через щоденники та листування осіб з кола спілкування О. Вайлда).

У випадку О. Вайлда філософія естетизму невід'ємна від філософії дендизму – своєрідного соціокультурного типу поведінки чоловіків, які «надають важливого значення фізичному вигляду, витонченій мові, невимушеним хобі, ведуть неробітне життя та плекають культ самих себе» [Schmid 2002, с. 82]. Безсумнівно, краса для письменника була пов'язана не лише з природою, а й значним чином із продуктами людської діяльності – модою, мистецтвом, вишуканим спілкуванням тощо. Як зауважує дослідниця дендизму О. Вайнштейн, «коли Оскар Вайлд створював ці зухвалі афоризми, він хотів епатувати публіку маніфестом впевненого в собі естета. Втім, несподівано спрацювала «пам'ять жанру»: читачі впізнавали афоризми як знак солідної культурної традиції. Британський гумор здавна

санкціонував політику легковажного гострослів'я на найсерйозніші теми... <...> Афоризми про моду мали, до того ж, своє усталене асоціативне коло: завдяки невмирущій легенді про Браммела вони міцно асоціювались із дендізмом початку ХІХ ст. <...> Афоризм вважався суто дендістським жанром завдяки лаконічній формі, що співвідносилась з принципом економії (мінімалізму) у денді. Проте Вайлд, слід віддати йому належне, примудрився надати дендістській афористиці новий відтінок: концептуальну вишуканість філософського парадоксу» [Вайнштейн 2006, с. 458]. З такими вихідними даними недивно, що тематично афоризми Вайлда охоплюють такі категорії як «шлюб», «сім'я», «міжгендерні стосунки» - тобто, коло тем типової світської бесіди, а також торкаються таких тем як мистецтво, краса й природа.

Роман «Портрет Доріана Грея» (1890) і став своєрідним мистецьким маніфестом письменника, в наративну канву якого він інтегрував безліч афористичних висловлювань. На початок автор виніс дуже афористичне переднє слово, в якому розмірковував про сутність мистецтва і про роль митця. Відповідно, корпус афористичних одиниць роману, відібраних для аналізу у цій роботі (105 одиниць), за семантичним критерієм варто розподілити на наступні тематичні групи:

-мистецтво і література: There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written. That is all [Wilde 1992, с. 7]; The nineteenth century dislike of romanticism is the rage of Caliban not seeing his own face in a glass. [Wilde 1992, с. 7]; Thought and language are to the artist instruments of an art. Vice and virtue are to the artist materials for an art [Wilde 1992, с. 7].

-філософські проблеми людського буття: Young men want to be faithful and are not, old men want to be faithless and cannot [Wilde 1992, с. 28]; To become the spectator of one's own life is to escape the suffering of life. [Wilde

1992, с. 63]; Nothing can cure the soul but the senses, just as nothing can cure senses but the soul [Wilde 1992, с. 87].

-людські стосунки, дружба: One can always be kind to people one cares nothing about [Wilde 1992, с. 31]; Laughter is not a bad beginning for a friendship, and it is the best ending for one [Wilde 1992, с. 20]; I choose my friends for their good looks, my acquaintances for their characters, and my enemies for their brains [Wilde 1992, с. 15].

-кохання, шлюб: People who love once in their lives are really shallow people. What they call their loyalty and their fidelity is either the lethargy of custom or lack of imagination. Faithfulness is to the emotional life what constancy is to the intellectual life, simply a confession of failure [Wilde 1992, с. 118]; When one is in love one begins by deceiving oneself, one ends by deceiving others. That is what the world calls romance [Wilde 1992, с. 164]; When a woman finds out that her husband is absolutely indifferent to her she either becomes dreadfully dowdy or wears very smart bonnets that some other woman's husband has to pay for [Wilde 1992, с. 75].

-міжгендерні стосунки (тут варто зазначити, що О. Вайлд розмірковує тут скоріш не про стосунки між чоловіком і жінкою взагалі, а у парадоксальній формі висловлює свої погляди на жіночу природу та характер): Women are charmingly artificial, but they have no sense of art [Wilde 1992, с. 134]; No woman is a genius: women are a decorative sex. They never have anything to say, but they say it charmingly. They represent the triumph of matter over mind, just as men represent the triumph of mind over morals [Wilde 1992, с. 91]; Always! that is a dreadful word. Women are so fond of using it. They spoil every romance by trying to make it last forever [Wilde 1992, с. 122].

-краса, мода (письменник не відділяв моду від краси – мода, вочевидь, сприймалася ним як чергова еманція естетичного: так, у 1884 р. він виступив із публічною лекцією «Dress», в якій розвивав власні ідеї щодо сучасного вбрання [Вайнштейн 2006, с. 461]. Його революційні та той час

ідеї – приміром, про те, що одяг має спадати складками не від талії а від плечей, і це відмінняє необхідність корсету для жінок – були, ймовірно, почерпнуті з його університетських студій, адже пропагований Вайлдом тип одягу відповідав давньогрецькому хітону та пеплуму – традиційному вбранню доби античності): But beauty, real beauty, ends where an intellectual expression begins. Intellect is in itself a mode of exaggeration, and destroys the harmony of any face [Wilde 1992, с. 5]; Genius lasts longer than Beauty. That accounts for the fact that we all take such pains to over-educate ourselves [Wilde 1992, с. 39]; With an evening coat and a white tie, even a stock broker can gain a reputation for being civilized [Wilde 1992, с. 55]; Fashion is that by which the fantastic becomes for a moment universal [Wilde 1992, с. 81].

В окрему невеличку групу варто виділити ті афоризми, що відображають тогочасне англійське суспільство – вони мають не універсальний, а скоріш локально-темпоральний характер, адже їхня філософічність і дотепність зумовлені культурними конвенціями англійського суспільства та/або обмежуються хронологічними рамками XIX століття: There is hardly a person in the House of Commons worth painting, though many of them would be better for a little whitewashing [Wilde 1992, с. 43]; Tea is the only simple pleasure left to us [Wilde 1992, с. 154]; Death and vulgarity are the only two facts in the nineteenth century that one cannot explain away [Wilde 1992, с. 132]; The costume of the nineteenth century is detestable. Sin is the only real color-element left in modern life [Wilde 1992, с. 217].

З точки зору реалізації прагматичної настанови (концепція О. Анастасьєвої), в романі представлені афоризми наступних типів:

- Афоризми з настановою на естетичний вплив. Тут естетична функція мови потрактовується як прагнення мови продемонструвати власну досконалість, що справляє певне естетичне враження. Якщо практична функція мови передбачає якомога точніше вираження думки, то естетична функція покликана дати насолоду від самого слова [Анастасьєва 2017,

с. 88]. В романі такими афоризмами є, приміром, *Punctuality is the thief of time* [Wilde 1992, с. 59]. Притаманна вайлдівським афоризмам парадоксальність саме забезпечує естетичну функцію, створюючи несподіваний образ і оновлюючи застарілу метафору. До того ж, у цьому вислові присутня яскраво виражена ритмомелодійна структура. Інший приклад – *Poets know how useful passion is for publication. Nowadays a broken heart will run to many editions* [Wilde 1992, с. 174]. Тут бачимо розлогий афоризм, що складається з двох речень. У першому естетичний вплив мови досягається за рахунок використання алітерації (повторювання приголосного звуку) та ритмічної структури речення. У другому естетична функція підтримується завдяки цікавій двокомпонентній метафорі – так звану «мертву» метафору *a broken heart* письменник ніби «оживлює» за допомогою нарощування метафоричного словосполучення *will run to many editions*, яке створює несподівану смислову дихотомію – розбите серце, що є символом нещастя, може призвести до численних тиражів, що здатні забезпечити власникові розбитого серця чималі статки.

- Афоризми зі спонуканням до дії. Цікаво, що переважна більшість таких афоризмів у романі оформлені як заперечні спонукання. *Never trust a woman who wears mauve or a woman over thirty-five who is fond of pink ribbons. It means they have a history* [Wilde 1992, с. 132]. Тут маємо цікавий приклад оформлення афоризму в спонукальне речення але без справжньої прагматики до спонукання, адже насправді любов до бузкового або рожевого кольору не є важливою причиною не довіряти людині. В такий спосіб Вайлд, вочевидь, висловлював свої переконання щодо моди й стилю та стверджував дендістську естетику. Крім того, такі афоризми можуть і не мати чітко виражену структуру наказового речення, як-от, приміром: *The secret of remaining young is never to have an emotion that is unbecoming* [Wilde 1992, с. 171]. У цьому афоризмі автор використовує складний дієслівний присудок з інфінітивом; до того ж, тут застосовується типовий вайлдівський

парадокс, коли нереалістична ситуація подається як цілком нормальна і традиційна – *remaining young* та *never to have an emotion that is unbecoming*. У афоризмі *If one hears bad music it is one's duty to drown it by one's conversation* [Wilde 1992, с. 203] спонування до дії досягається не за допомогою граматичних засобів (наказового способу), а за допомогою семантики слова *duty*.

- Афоризми, що апелюють до авторитету. У цьому творі О. Вайлда коло авторитетів, до яких варто апелювати, досить чітко визначене – це краса, мода, митець: *Beauty is a form of Genius — is higher indeed, than Genius, as it needs no explanation. People say sometimes that Beauty is only superficial, but at least it is not so superficial as thought. It is only shallow people who do not judge by appearances* [Wilde 1992, с. 59]; *It is better to be beautiful than to be good, but it is better to be good than to be ugly* [Wilde 1992, с. 195]; *The artist is the creator of beautiful things. To reveal art and conceal the artist is art's aim. The critic is he who can translate into another manner or a new material his impression of beautiful things* [Wilde 1992, с. 5].

- Афоризми, спрямовані на потрясіння несподіваною аргументацією. Парадоксальність мислення О. Вайлда робить цю групу афоризмів чи не найчисленнішою в романі. Так приміром, в афоризмі *Art is not affected by human activities, on the contrary, it paralyzes the desire to act* [Wilde 1992, с. 47] письменник використав антитезу *affected by activities – paralyzes the desire to act*, а також гру слів *activities – act*. У висловлюванні *A man can be happy with any woman, as long as he does not love her* [Wilde 1992, с. 75] несподіваність аргументації також досягається за допомогою антитези *be happy – does not love*. Крім того, у афористиці О. Вайлда простежується і певне новелістичне начало – незрідка зерно вайлдівського афоризму розкривається лише в кінці. Як писав представник школи російського формалізму Б. Ейхенбаум, «Новела має будуватися на основі якого-небудь протиріччя, неспівпадіння, помилки, контрасту та ін. Але цього замало. По

своїй суті новела як і анекдот, накопичує всю свою вагу в кінці. ... Вона має стрімко летіти до низу, щоб вдарити своїм вістрям у потрібну точку» [Эйхенбаум] Цей стрімкий злет у новелі відбувається за рахунок наявності пуанту – своєрідної поворотної точки, проходячи яку наратив змінює напрямом і являє зовсім несподіваний фінал. Наприклад, у афоризмі *Women, as some witty Frenchman once put it, inspire us with the desire to do masterpieces and always prevent us from carrying them out* [Wilde 1992, с. 130] перша частина (*Women, as some witty Frenchman once put it, inspire us with the desire to do masterpieces*) являє собою цілком конвенціональне, навіть заявлене висловлювання, смисл якого зводиться до традиційної ролі жінки у якості музи та натхненниці митця-чоловіка. Втім, друга частина (*and always prevent us from carrying them out*) повністю заперечує думку першої – завдяки такому висновку жінки постають не як пасивні натхненниці, а як активні діячки, які, хоч і перешкоджають чоловікам творити, та все ж розглядаються як певна дієва сила.

- Афоризми, спрямовані на приниження (самоприниження). Цікаво відзначити, що в романі «Портрет Доріана Грея» у афоризмах такого типу фігурують переважно жінки та речі / люди, які письменник, вочевидь, вважав некрасивими: *No woman is a genius: women are a decorative sex. They never have anything to say, but they say it charmingly* [Wilde 1992, с. 174]; *The costume of the nineteenth century is detestable. Sin is the only real color-element left in modern life* [Wilde 1992, с. 217].

- Афоризми, спрямовані на констатацію та резюмування. Цей вид афоризму також є одним з найбільш розповсюджених у афористиці роману. Констатуються переважно певні мудрі спостереження, парадоксальні істини. При цьому, вдаючись до констатування чи резюмування, письменник використовує парадокс: *Men marry because they are tired; women, because they are curious: both are disappointed* [Wilde 1992, с. 147], *The only difference between a caprice and a life-long passion is that the caprice*

lasts a little longer [Wilde 1992, с. 202]; *When we are happy we are always good but when we are good we are not always happy* [Wilde 1992, с. 174]; *The only way to get rid of a temptation is to yield to it* [Wilde 1992, с. 231].

Отже, як бачимо, афоризми в романі «Портрет Доріана Грея» охоплюють широкий тематичний спектр – філософські розмисли, кохання, шлюб, міжгендерні стосунки, естетика, мода й краса, що відображає світоглядне коло самого письменника. Крім того, їм притаманні різноманітна прагматична спрямованість. Лінгвостилістичні особливості та прагматичні функції афоризмів роману стануть предметами аналізу наступних підрозділів цієї роботи.

2.2. Лінгвостилістичні особливості конструювання афоризмів у романі

Панівним стилістичним засобом, яким послуговувався О. Вайлд при створенні більшості своїх афоризмів, є парадокс. Цей лексико-семантичний стилістичний засіб у класифікації семасіологічних стилістичних засобів і фігур відноситься до фігур сумісності, які утворюють стилістичних ефект не шляхом заміни одних понять іншими (як це роблять фігури заміщення, або тропи), а шляхом поєднання понять. Парадокс, разом із оксимороном та антитезою, вважається фігурою контрасту [Скребнев 1994, с. 102].

Взагалі, парадокс – надзвичайно широке поняття. Цей термін (грецьк. *paradoxon* – несподіваний, дивовижний, той, що суперечить здоровому глузду) з'явився ще в античній філософській думці на позначення нової, несподіваної, оригінальної ідеї. Цікаві думки щодо парадоксу як художнього тропу висловлює вітчизняний дослідник Р. Гром'як. Він зауважує, що парадокси можуть вживатися практично без обмежень, у різних сферах. У логіці парадокс – міркування, що є ані істинним, ані

хибним. Парадокс також фігурує у філософії, математиці та лінгвістиці (семантичний та синтаксичний парадокс), а також у художній літературі, де використовується у якості художнього засобу, що відіграє відмінну за смисловим навантаженням функцію [Літературознавчий словник–довідник 1997, с. 514].

В сучасній лінгвістиці існує безліч дефініцій парадоксу, найповніше сутність цього явища, як думається, висловила О. Селіванова, яка визначає цей феномен як «судження, яке розходиться із загальноприйнятними уявленнями, тобто незвичним, неочікуваним, оригінальним запереченням того, що є безумовно правильним» [Селіванова 2010, с. 644].

Що стосується різновидів парадоксу, то тут також існує декілька класифікацій. Приміром, І. Зорницька пропонує розрізняти культурологічні, стилістичні та герменевтичні. Культурологічним парадоксом дослідниця називає функціонування цього стилістичного засобу на різних рівнях тексту (словосполучення, речення, мікроконтекст, макроконтест та метаконтест). Такими парадоксами, як думається, можна вважати деякі твори англійської дитячої літератури кінця XIX – початку XX ст., зокрема «Пригоди Аліса в Дивокраї» та «Аліса в Задзеркаллі» Л. Керрола та «Вінні-Пух» А. А. Мілна, насичені парадоксами, в тому числі інтертекстуальними). До стилістичних парадоксів І. Зорницька відносить ті парадокси, що виступають у тексті стилістичними фігурами і формуються із застосуванням різноманітних стилістичних засобів – антитези, оксиморону, каламбуру та перифразу. Герменевтичний парадокс, на погляд дослідниці, – комунікативний парадокс, наявний переважно у драматичних творах та представлених двома підтипами – невербальним («гра проти тексту», тобто розбіжність між очікуванням читача і текстом) та вербальному (розбіжність на мовному рівні) [Зорницька 2012, с. 194–195].

Більш релевантними саме до вайлдівських парадоксів видаються типології, розроблені російською лінгвісткою О. Яшиною. Вона

виокремлює низку функціональних різновидів парадоксу – філософський, характерологічний, сюжетний, історичний та іронічний [Яшина 2007, с. 183]. Філософським парадоксом вона називає той, що стосується одвічних проблем буття, характерологічним – такий, що стверджує протиріччя природи людини, історичним – той, що формує уявлення про певні події в історії держави, а сюжетним – той, що позначає повороти сюжету, іронічним – такий, що передає авторську іронію [Яшина 2007, с. 184]. Дослідниця також розробила класифікацію парадоксів за структурним критерієм. Сюди вона відносить парадокси, що будуються на порівнянні, парадокси, що будуються на протиставленні, парадокси–перифрази, які базуються на загальновідомій інформації [Яшина 2007, с. 8].

Отже, якщо застосувати класифікації О. Яшиною до парадоксальних афоризмів роману «Портрет Доріана Грея», то можна помітити, що в творі представлені практично всі функціональні різновиди парадоксу:

- філософський: *The tragedy of old age is not that one is old, but that one is young* [Wilde 1992, с. 126] (автор тут у парадоксальній формі розмірковує над одвічною людською проблемою старіння і доходить вельми несподіваного, але цілком логічного висновку – трагедія старості не стільки у старому віці, фізичній слабкості та втомі, а в тому, що паралельно з цим існують зовсім молоді люди, з якими стара людина себе порівнює та яким заздрить); *Those who are faithful know the pleasures of love ; it is the faithless who know love's tragedies* [Wilde 1992, с. 126] (тут автор цікавим чином підтверджує біблійну істину про необхідність віри, адже лише ті, хто вірує, пізнають радощі кохання);

- характерологічний: *The one charm of marriage is that it makes a life of deception necessary for both parties* [Wilde 1992, с. 7] (цей афоризм у романі лунає з вуст лорда Генрі Воттона, одного з провідних персонажів – світського фігуранта, що вводить Доріана Грея у лондонське вище товариство. Парадоксальний вислів про необхідність подружнього життя в

обмані (що цілком суперечить подружнім клятвам та релігійним настановам) цілком відображає цинічний характер лорда Генрі); *Humanity takes itself too seriously. It is the world's original sin. If the caveman had known how to laugh, history would have been different* [Wilde 1992, с. 63] (у цьому афоризмі підтверджується на позір легковажний погляд лорда Генрі на життя);

- історичний: *The costume of the nineteenth century is detestable. Sin is the only real color-element left in modern life* [Wilde 1992, с. 217]; *Death and vulgarity are the only two facts in the nineteenth century that one cannot explain away* [Wilde 1992, с. 132] (цікаво, що вайлдівські історичні парадокси, що описують англійське суспільство XIX ст., не мають жодного стосунку до важливих політичних, суспільних чи державницьких подій – вони зосереджені на моді та гарних манерах – речах, які сам письменник вважав украй важливими для цивілізованої людини);

- іронічний: *With an evening coat and a white tie, even a stock broker can gain a reputation for being civilized* [Wilde 1992, с. 55] (тут письменник іронічно описує роль моди у сучасному йому суспільстві – гарне вбрання може змінити навіть таку прозаїчну людину як біржовий брокер); *One should never make one's debut with a scandal, one should reserve that to give interest to one's old age* [Wilde 1992, с. 142]; *That is the reason I hate vulgar realism in literature. A man who could call a spade a spade should be compelled to use one* [Wilde 1992, с. 131] (у двох останніх афоризмах бачимо, як парадокс увиразнює естетичні смаки О. Вайлда не лише до літератури, а й до поведінки у вищому товаристві).

За структурними ознаками в романі можна знайти наступні групи парадоксів:

- парадокси, що будуються на порівнянні: *Conscience and cowardice are really the same things. Conscience is the trade-name of the firm. That is all* [Wilde 1992, с. 17]; *Women are wonderfully practical, much more practical than*

we are. In situations of that kind we often forget to say anything about marriage, and they always remind us [Wilde 1992, с. 112]; I like theater, it is more truthful than life [Wilde 1992, с. 108].

- парадокси, що будуються на протиставленні (в їхню основу зазвичай покладена антитеза): *The only way to get rid of a temptation is to yield to it* [Wilde 1992, с. 231]; *Young men want to be faithful and are not, old men want to be faithless and cannot* [Wilde 1992, с. 136]; *There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written, that is all* [Wilde 1992, с. 7].

- парадокси-перифрази: *Ugliness is one of the seven deadly virtues* [Wilde 1992, с. 209] (перифраз відомого виразу *seven deadly sins*).

Крім парадоксу, що, як вже було зазначено, є провідним лексико-семантичним засобом утворення афоризмів, О. Вайлд у романі «Портрет Доріана Грея» також послуговувався й іншими семасіологічними тропами й стилістичними фігурами. Так, досить поширеним елементом його афористики є метафора: *We women, as someone says, love with our ears, just as you men love with your eyes, if you ever love at all* [Wilde 1992, с. 161]; *Punctuality is the thief of time* [Wilde 1992, с. 11]; *Poets know how useful passion is for publication. Nowadays a broken heart will run to many editions* [Wilde 1992, с. 174].

Крім того, письменник також досить широко вживає епітети. При чому він використовує як епітети позитивної характеристики (*delightful, marvelous, subtle, wonderful, charming, refined, picturesque, fascinating, incredible, exquisite*), так і негативної (*immoral, artificial, uncivilized, corrupt, unromantic, indifferent, dreadful, superficial, unsatisfied*), при чому досить часто негативні епітети використовуються у позитивному ключі.

Отже, як бачимо, провідними стилістичними засобами для творення афоризмів у романі О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» є, передусім, парадокс, метафора й епітет. Вдаючись до цих стилістичних фігур,

письменник, вочевидь, хотів продемонструвати парадоксальність мислення, свої світоглядні принципи, засновані на ідеях естетизму й дендизму, та реалізувати естетичну функцію мову згідно із власними естетичними уподобаннями.

2.3. Граматичні особливості афоризмів

У морфологічному аспекті вайлдівські афоризми не є надто специфічними. Що стосується дієслівних форм, то у афоризмах письменник найчастіше вдається до часу Present Simple активного стану – це цілком зрозуміло, адже афористичне висловлювання має нести якусь універсальну ідею, загальнолюдську мудрість, а одним із типових значень цього часу в англійській мові є саме вираження фактів, універсальних істин: *When one is in love, one always begins by deceiving one's self, and one always ends by deceiving others. That is what the world calls a romance* [Wilde 1992, с. 115]; *Nowadays most people die of a sort of creeping common sense, and discover when it is too late that the only things one never regrets are one's mistakes* [Wilde 1992, с. 141]; *Whenever a man does a thoroughly stupid thing, it is always from the noblest motives* [Wilde 1992, с. 94].

Крім того, О. Вайлд досить часто вдається до використання звороту *there is/are*, вочевидь, щоб позначити існування якогось явища, зафіксувати його у соціокультурній парадигмі: *There is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about* [Wilde 1992, с. 38]; *There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written, or badly written, that is all* [Wilde 1992, с. 7]; *There are only two kinds of people who are really fascinating — people who know absolutely everything, and people who know absolutely nothing* [Wilde 1992, с. 118].

Неабияка частотність у вайлдівських афоризмах притаманна модальним дієсловам. Письменник використовує їх переважно у значенні припущення або поради, а не в значенні наказу чи обов'язку – в такий спосіб він позбавляє свої дотепні висловлювання дидактичності: *One should always play fairly when one has the winning cards* [Wilde 1992, с. 130]; *A man can be happy with any woman, as long as he does not love her* [Wilde 1992, с. 75]; *We can forgive a man for making a useful thing as long as he does not admire it. The only excuse for making a useless thing is that one admires it intensely* [Wilde 1992, с. 164]. Втім, іноді модальні дієслова використовуються в афоризмах для акцентування тих настанов, які письменник, вочевидь, вважав максимально важливими: *A man cannot be too careful in the choice of his enemies* [Wilde 1992, с. 103]; *One can never pay too high a price for any sensation* [Wilde 1992, с. 157].

Також досить часто у афоризмах О. Вайлда вживаються безособові форми дієслова, зокрема інфінітив і герундій. Так, інфінітив спостерігаємо у функціях підмета та предикатива (*To define is to limit* [Wilde 1992, с. 157]; *To be good is to be in harmony with oneself* [Wilde 1992, с. 162], означення (*The only way to get rid of a temptation is to yield to it* [Wilde 1992, с. 231]; *No woman is a genius: women are a decorative sex. They never have anything to say, but they say it charmingly* [Wilde 1992, с. 91]; *There is a luxury in self-reproach. When we blame ourselves, we feel that no one else has a right to blame us* [Wilde 1992, с. 178].), додатку (*You know more than you think you know, just as you know less than you want to know* [Wilde 1992, с. 63]), обставини мети (*We live in an age that reads too much to be wise, and that thinks too much to be beautiful* [Wilde 1992, с. 192]). Герундій вживається переважно у якості предикатива і додатку: *There is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about* [Wilde 1992, с. 38]; *The only way a woman can ever reform a man is by boring him so completely that he loses all possible interest in life* [Wilde 1992, с. 65]; *The only reason, indeed, that excuses anyone*

for asking any question - simple curiosity [Wilde 1992, с. 193]. Також герундій може вживатися у вставних фразах: *As for believing things, I can believe anything, provided that it is quite incredible* [Wilde 1992, с. 49].

З огляду на те, що тематично афоризми роману «Портрет Доріана Грея» охоплюють переважно такі категорії як краса, мистецтво, кохання, характерною їх властивістю є використання іменників, що позначають абстрактні поняття. Це слова, які позначають назви процесів, ознак, властивостей, що не належать до конкретних предметів і мисляться поза зв'язком з ними; це іменники на позначення якостей, властивостей, дій, які неможливо сприйняти жодними органами відчуття. Як думається, використання значної кількості таких іменників у афоризмах зумовлено як тематико-ідейним спектром роману, так і семантичними групами самих афоризмів. У якості таких абстрактних іменників у афоризмах досить часто фігурують філософсько-естетичні категорії: *There is a fatality about all physical and intellectual distinction, the sort of fatality that seems to dig through history the faltering steps of kings* [Wilde 1992, с. 149]; *People say sometimes the Beauty is only superficial. That may be so. But at least it is not so superficial as thought* [Wilde 1992, с. 51]; *Laughter is not at all a bad beginning for a friendship, and it is so far the best ending for one* [Wilde 1992, с. 20]; *All art is quite useless* [Wilde 1992, с. 8]; *Destiny does not send us heralds. She is too wise or too cruel for that* [Wilde 1992, с. 49].

Що стосується синтаксичних особливостей вайлдівських афоризмів, то тут досить часто спостерігається вживання емпатичної конструкції, коли на передній план висувається те слово, на якому треба акцентувати увагу, яке є ядерним у цьому висловлювання. У романі письменник використовує чимало емпатики для того, щоб привернути увагу читача саме до найголовнішого концепту у парадоксальних афоризмах: *It is only shallow people who do not judge by appearances* [Wilde 1992, с. 59]; *Those who are faithful know only the trivial side of love: it is the faithless who know love's*

tragedies [Wilde 1992, с. 136]; *It is always the women who propose to us, and not we who propose to the women* [Wilde 1992, с. 159].

Також для увиразнення стилістичного ефекту в афоризмах роману досить часто фігурує синтаксичний паралелізм: *One should never make one's debut with a scandal, one should reserve that to give interest to one's old age* [Wilde 1992, с. 142]; *Men marry because they are tired; women, because they are curious: both are disappointed* [Wilde 1992, с. 147]; *I choose my friends for their good looks, my acquaintances for their characters, and my enemies for their brains* [Wilde 1992, с. 126].

Отже, як бачимо, афоризми роману «Портрет Доріана Грея» мають низку морфологічних і синтаксичних рис, які допомагають увиразнити закладену у дотепний вислів думку. Парадоксальні афоризми О. Вайлда позбавлені дидактичності, але вони побудовані таким чином, що легко запам'ятовуються — завдяки особливій побудові (емфатичні конструкції, синтаксичний паралелізм), а також завдяки використанню простих речень: письменник нечасто вдається до переобтяжених зворотами речень — він скоріш створює афоризм за допомогою двох простих синтаксичних конструкцій, ніж обирає складнопідрядне речення: *Well, the way of paradoxes is the way of truth. To test reality we must see it on the tight rope. When the verities become acrobats, we can judge them* [Wilde 1992, с. 213]; *The things one feels absolutely certain about are never true. That is the fatality of faith, and the lesson of romance* [Wilde 1992, с. 224].

Афористичний корпус роману «Портрет Доріана Грея» являє собою унікальний сплав парадоксальності, дотепності та мовної вишуканості. З точки зору прагматики ці афоризми мають наступне функціональне навантаження:

- регулятивна функція (здатність афоризмів здійснювати вплив на адресата): *A man cannot be too careful in the choice of his enemies* [Wilde 1992, с. 103].

- моделювальна функція (спроможність афоризмів моделювати життєву ситуацію): *It is only shallow people who require years to get rid of an emotion. A man who is master of himself can end a sorrow as easily as he can invent a pleasure* [Wilde 1992, с. 79].

- кумулятивна функція (здатність накопичувати та відтворювати позамовну інформацію): *There is hardly a person in the House of Commons worth painting, though many of them would be better for a little whitewashing* [Wilde 1992, с. 43];

- когнітивна функція (спроможність спонукати людину до нової пізнавальної діяльності через виражену в афоризмах проблемну ситуацію): *Genius lasts longer than Beauty. That accounts for the fact that we all take such pains to over-educate ourselves* [Wilde 1992, с. 39];

- аксіологічна функція (здатність афоризмів до оцінного судження): *No theory of life seemed to him to be of any importance compared with life itself* [Wilde 1992, с. 189];

- естетична функція (властива афоризмам репрезентація у досконалій мовленнєвій формі, завдяки використанню мовно-стилістичних засобів): *When poverty creeps in at the door, love flies in through the window* [Wilde 1992, с. 162].

Таким чином, всебічний лінгвістичний аналіз афористики О. Вайлда з роману «Портрет Доріана Грея» переконливо продемонстрував, що для створення своїх парадоксальних, але мудрих і дотепних висловів, письменник користувався широким набором лінгвостилістичних засобів: лексико-семантичних (парадокс, метафора, епітет), морфологічних (модальні дієслова, безособові форми дієслова, зворот *there is/are*), синтаксичних (емфатичні конструкції, синтаксичний паралелізм). Всі ці засоби дозволили максимально увиразнити думку, зробити висловлювання чітким, зрозумілим та легким для запам'ятовування.

РОЗДІЛ 3

АФОРИЗМИ У КОМЕДІЇ ДЖ. Б. ШОУ «ПІГМАЛІОН»: ТИПОЛОГІЯ ТА СТРУКТУРА

3.1. Основні типологічні групи афоризмів твору

Джордж Бернард Шоу (1856-1950) – англomовний публіцист і драматург ірландського походження, один із творців гостросоціальної драми, так званої «драми ідей» або «нової драми». Проживши надзвичайно довге життя, Дж. Б. Шоу зміг проявити себе у різних сферах творчої активності – він був журналістом, театральним критиком, публіцистом і драматургом (його творчий доробок налічує 62 п'єси і п'ять романів, і був удостоєний Нобелівської премії з літератури 1925 року. Його багаторічна зацікавленість політикою позначилася і на його творчості – практично всі його драми (навіть ті, що мають історичне підґрунтя) мають гостросоціальний і злободенний характер. Світогляд Шоу формувався зовсім у інших умовах, ніж у його співвітчизника Оскара Вайлда. Хоча його батько належав до дворянського роду, та через брак коштів змушений був працювати у торгівлі. Мати майбутнього драматурга була артистичною натурою – вона мала гарний голос та працювала вчителькою музики й вокалу [Гражданская 1982, с. 163]. Тим не менш, батьки Дж. Б. Шоу були носіями передових на той час ідей – у їхній родині сповідували атеїстичні погляди, а також мріяли про незалежність Ірландії від англійського панування.

Дж. Б. Шоу рано зацікавився політикою. Втім, попри значну популярність радикальних революційних ідей в кінці XIX ст., він дотримувався досить помірних поглядів. Відмічаючи ідеологічну нестабільність митця, дослідниця І. Протасова пише: «Доктрини Бернарда Шоу могли б будь-кого збити з пантелику: він хитався між індивідуалізмом

і колективізмом, фундаменталізмом і скептицизмом, проте ніколи не був прибічником революцій. Світ можна врятувати не революцією, а еволюцією. Він пізніше відмовився від ідеї прирівнювального соціалізму як від несправедливої, коли усвідомив, що здібності мають приносити прибуток навіть при соціалізмі і що особистий талант людини має бути винагороджений... Соціалізм Бернарда Шоу, як і фабіанський соціалізм, завжди був виключно інтелектуальним» [Протасова 2012, с. 87].

Перші кроки в літературі Шоу здійснив на поприщі романіста – у період між 1879 та 1885 рр. він написав п'ять романів, жоден з яких не здобув бодай якоїсь слави, ба більше – один з них заборонила цензура [Kent 2008, с. 291]. Успіх драматурга прийшов до Шоу значно пізніше, у не дуже молодому віці – його перша п'єса «Вдівцеві будинки» з'явилась на підмостках у 1892 році. Разом з двома іншими драмами – «Зальотник» (1893) та «Професія місіс Воррен» (1893) – вона становить цикл «Неприємні п'єси». Всі п'єси цього циклу мали гостросоціальний характер, і вже в них проявився талант Шоу як сатирика й афориста. За першим циклом у світ вийшов цикл «Приємні п'єси» («Зброя і людина» (1894), «Кандіда» (1894), «Поживемо – побачимо» (1896)). До Шоу прийшов стабільний успіх, і він здобув репутацію гострослова, який може дотепно і влучно висловитися з приводу будь-якої події. У есеї «Вогні Ла-Манша» К. Паустовський так відгукувався про відомого драматурга: «Я впевнений, що Шекспір знитився б, зустрівшись із Бернардом Шоу. Цей рішучий і приголомшливий ірландець зміг будь-кого загнати в глухий кут» [Паустовський].

Предмет аналізу цієї магістерської роботи – п'єса «Пігмаліон» - була створена у 1913 р. На той момент Шоу вже зажив собі слави корифея драматургії, і майстра гострих висловів. Саме його схильність до афоризації найяскравіше проявилась у цій п'єсі. «Пігмаліона» Дж. Б. Шоу присвятив одній зі своїх муз – англійській актрисі Патрік Кемпбелл, яка першою зіграла роль головної героїні – квіткарки Елізи Дулітл. Крім самого тексту

комедії, до видання «Пігмаліона» входять написані самим Шоу передмова й післямова. У передмові він описує, які саме події тогочасся (винахід телефонного зв'язку та стенографії) надихнули його на написання цієї п'єси; у післямові драматург розмірковує над тим, як і чому склалися подальші долі його героїв.

В основу сюжету п'єси покладено античний міф про Пігмаліона – скульптора, який зневажав жінок, поки не вирізьбив статую прекрасної жінки. Закохавшись у власний витвір, він нарік її Галатеєю і став молити богів вдихнути в холодний мармур життя. Боги почули його молитви і оживили статую, щоб Пігмаліон з Галатеєю могли одружитись. Втім, п'єса Шоу позбавлена притаманному першоджерелу романтичного флеру: вона значно більш прозаїчна і реалістична. За її сюжетом професор фонетики Генрі Гігінс знайомиться на вулиці із квіткаркою, що мріє працювати у флористичній крамниці, але її туди не беруть через плебейську вимову та відповідний словниковий запас – така співробітниця може створити погану репутацію цьому закладу. Гігінс закладається зі своїм приятелем, полковником Пікерінгом, що також захоплюється фонетикою, на те, що за місяць Елізу можна буде вивести в світське товариство і ніхто не запідозрить у ній просту квітку, адже він навчить її правильно розмовляти і виховає в ній гарні манери, що дозволить їй по тому знайти роботу у пристойній крамниці й розпочати нове життя. Обидва джентльмени захоплено опікуються Елізою, яка врешті демонструє блискучі результати, але навряд чи знаходить щастя від зміни свого становища.

Ця п'єса, як і інші драматичні твори Дж. Б. Шоу, насичена афоризмами, головними джерелами яких виступають два персонажа – сам Генрі Гігінс та батько Елізи, Альфред Дулітл. При чому, враховуючи специфіку драматургічного тексту, далеко не завжди ці афоризми

представлені у формі розповідних речень; досить часто афористичним стає питання, або навіть мікродіалог.

За семантичними наповненням афоризми п'єси можна поділити на наступні тематичні категорії:

- мораль, чесноти: Do any of us understand what we are doing? If we did, would we ever do it? [Shaw 2003, с. 18]; HIGGINS. Have you no morals, man? DOOLITTLE [unabashed] Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me [Shaw 2003, с. 35].

- життєва філософія: What is life but a series of inspires follies? The difficulty is to find them to do [Shaw 2003, с. 38]; Time enough to think of the future when you haven't any future to think of. No, Eliza: do as this lady does: think of other people's futures; but never think of your own [Shaw 2003, с. 28]; Never lose a chance: it doesn't come every day [Shaw 2003, с. 16]; I don't need less than a deserving man: I need more. I don't eat less hearty than him; and I drink a lot more [Shaw 2003, с. 25].

- гроші та грошові витрати: Take care of the pence and the pounds will take care of themselves is as true of personal habits as of money [Shaw 2003, с. 21]; Ten pounds is a lot of money: it makes a man feel prudent like; and then goodbye to happiness [Shaw 2003, с. 39];

- міжгендерні стосунки, ставлення до жінки: I find that the moment I let a woman make friends with me, she becomes jealous, exacting, suspicious, and a damned nuisance. I find that the moment I let myself make friends with a woman, I become selfish and tyrannical. Women upset everything. When you let them into your life, you find that the woman is driving at one thing and you're driving at another [Shaw 2003, с. 42]; Bridegroom! What a word! It makes a man realize his position, somehow [Shaw 2003, с. 31]; When you go to women, says Nietzsche, take your whip with you [Shaw 2003, с. 29]; PICKERING: Excuse the straight question, Higgins. Are you a man of good character where women are

concerned? HIGGINS [moodily]: Have you ever met a man of good character where women are concerned? [Shaw 2003, с. 26].

- світське життя поведінка у світському товаристві: I've got her pronunciation all right; but you have to consider not only how a girl pronounces, but what she pronounces [Shaw 2003, с. 39]; But you have no idea how frightfully interesting it is to take a human being and change her into a quite different human being by creating a new speech for her. It's filling up the deepest gulf that separates *class from class and soul from soul* [Shaw 2003, с. 47]; *The manners and habits that disqualify a fine lady from earning her own living without giving her a fine lady's income!* [Shaw 2003, с. 50]; *I have to live for others and not for myself: that's middle class morality* [Shaw 2003, с. 59].

У комедії «Пігмаліон» також можна виокремити низку локально-обумовлених афоризмів, що позначають смисли, характерні для сучасного Шоу англійського суспільства. Приміром: *You see this creature with her kerbstone English: the English that will keep her in the gutter to the end of her days* [Shaw 2003, с. 6]; *If you consider a shilling, not as a simple shilling, but as a percentage of this girl's income, it works out as fully equivalent to sixty or seventy guineas from a millionaire* [Shaw 2003, с. 11].

Що стосується розподілу афоризмів за реалізацією прагматичної настанови (згідно з концепцією О. Анастасьєвої), то у п'єсі можна виокремити афоризми наступних типів:

- афоризми з настановою на естетичний вплив. Тут Дж. Б. Шоу вдається переважно до довгих висловів та застосовує яскраві образи, що мають здійснити естетичний вплив як на читача/глядача, так і на іншого персонажа п'єси: Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a bilious pigeon [Shaw 2003, с. 5]; The great secret, Eliza, is not having bad manners or good manners or any other particular sort of manners, but having the same manner

for all human souls: in short, behaving as if you were in Heaven, where there are no third class carriages, and one soul is as good as another [Shaw 2003, с. 27].

- афоризми з настановою до спонукання до дії: When you go to women, says Nietzsche, take your whip with you [Shaw 2003, с. 29]; Take care of the pence and the pounds will take care of themselves is as true of personal habits as of money [Shaw 2003, с. 21].

- афоризми з настановою на апеляцію до авторитету: Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a bilious pigeon [Shaw 2003, с. 5]; When you go to women, says Nietzsche, take your whip with you [Shaw 2003, с. 29].

- афоризми з настановою на приниження (самоприниження): I have to live for others and not for myself: that's middle class morality [Shaw 2003, с. 59]; I find that the moment I let a woman make friends with me, she becomes jealous, exacting, suspicious, and a damned nuisance. I find that the moment I let myself make friends with a woman, I become selfish and tyrannical [Shaw 2003, с. 42].

- афоризми з настановою на констатацію / резюмування: I sold flowers. I didn't sell myself. Now you've made a lady of me I'm not fit to sell anything else [Shaw 2003, с. 60]; It is impossible for an Englishman to open his mouth without making some other Englishman hate or despise him [Shaw 2003, с. 13]; There's only one way of escaping trouble; and that's killing things [Shaw 2003, с. 53].

Отже, як бачимо, комедія Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» насичена афоризмами, які за формою, щоправда, відрізняються від афористики прозового твору – у п'єсі вони можуть бути виражені питанням, мікродіалогом тощо. Враховуючи тематико-ідейну специфіку цього твору, присутні у ньому афоризми також мають соціальну спрямованість: вони охоплюють такі категорії як мораль, правила поведінки в суспільстві, гроші, міжгендерні стосунки і так далі. Крім того, афоризмам Шоу властиві всі прагматичні настанови, запропоновані О. Анастасьєвою для англійських

афоризмів. Тож, як бачимо, драматург хоч і відрізнявся неповторним стилем та парадоксальністю мислення, все ж створені ним афористичні одиниці підпорядковуються загальним правилам для подібних висловів у англійській лінгвокультурі.

3.2. Лінгвістична специфіка формування афоризмів

Так само, як і в афористиці О. Вайлда, панівним лексико-семантичним засобом для конструювання афоризму у драматургії Дж.Б. Шоу виступає парадокс. Втім, шовіанський парадокс має певні специфічні риси. По-перше, це, скоріш, парадокс ситуації, а не парадокс думки, що найповніше розкривається лише на сцені; по-друге, парадоксам Шоу досить часто буває властивий сарказм. Спробуємо типологізувати приклади парадоксального з п'єси «Пігмаліон», користуючись класифікацією О. Яшиної. Отже, тут спостерігаємо такі види парадоксу:

- філософський: *If you can't appreciate what you've got, you'd better get what you can appreciate* [Shaw 2003, с. 17]; *Happy is the man who can make a living by his hobby* [Shaw 2003, с. 24]; *Time enough to think of the future when you haven't any future to think of* [Shaw 2003, с. 28];

- характерологічний (основними носіями парадоксу у п'єсі виступають професор Гігінс та Альфред Дулітл. Це абсолютно різні за світоглядом, соціальним станом та освітою люди, які, тим не менш, мають здатність до парадоксального мислення. При чому парадокси Гігінгса – це парадокси освіченої людини, яка знається на стилістиці і вміє будувати влучне висловлювання, тоді як парадокси Альфреда Дулітла мають більш «народний характер» і їхня влучність і афористичність продиктовані скоріш життєвим досвідом цього персонажа, аніж навмисним бажанням дотепно й гостро висловитись): *HIGGINS. Have you no morals, man? DOOLITTLE [unabashed]*

Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me [Shaw 2003, с. 35] (небагатий Дулітл справедливо вважає, що поняття моралі й честі – завелика для нього розкіш; він переконаний, що лише багаті люди можуть дозволити собі моральні принципи); *What is life but a series of inspired follies? The difficulty is to find them to do. Never lose a chance: it doesn't come every day* [Shaw 2003, с. 26] (азартний Гігінс одразу пристає на ідею навчити Елізу поводитися як герцогиня, але при цьому його зовсім не турбують результати цієї витівки).

- іронічний: *LIZA. No: I don't want no gold and no diamonds. I'm a good girl, I am. [She sits down again, with an attempt at dignity]. HIGGINS. You shall remain so, Eliza, under the care of Mrs. Pearce. And you shall marry an officer in the Guards, with a beautiful moustache: the son of a marquis, who will disinherit him for marrying you, but will relent when he sees your beauty and goodness*— [Shaw 2003, с. 29] (парадокс тут складається не лише з вербальної іронії, але й з самої ситуації – Гігінсові чудово відомо, що описана ним ситуація є малоімовірною, і може статися лише у жіночих романах).

Втім, у п'єсі «Пігмаліон» ми не знайшли жодного історичного парадоксу – вочевидь, це зумовлено самою природою цього злободенного, гостросоціального твору.

Серед інших лексико-семантичних стилістичних засобів, Б. Шоу при створенні афоризмів застосовує епітети: *I find that the moment I let a woman make friends with me, she becomes jealous, exacting, suspicious, and a damned nuisance. I find that the moment I let myself make friends with a woman, I become selfish and tyrannical* [Shaw 2003, с. 42]; *Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a bilious pigeon* [Shaw 2003, с. 5]. Подекуди у афоризмах «Пігмаліона» фігурує й метафора: *I never brought her up at all, except to give her a lick of a strap now and again* [Shaw 2003, с. 37]; *DOOLITTLE. No,*

Governor: I ain't such a mug as to put up my children to all I know myself [Shaw 2003, с. 37]; HIGGINS. Besides, you shouldn't cut your old friends now that you have risen in the world. That's what we call snobbery [Shaw 2003, с. 38]; It's filling up the deepest gulf that separates class from class and soul from soul [Shaw 2003, с. 47]. Також у афоризмах Б. Шоу подекуди спостерігаємо каламбур: *If a man has a bit of a conscience, it always takes him when he's sober; and then it makes him low-spirited. A drop of booze just takes that off and makes him happy* [Shaw 2003, с. 53] (гра слів тут відбувається за рахунок прикметника low-spirited, який можна потрактувати як «занепалий духом», або ж «з низьким вмістом спиртів в організмі»).

Цікаво, що Шоу використовує не так багато стилістичних фігур для створення афоризмів. Парадоксальність його висловів має скоріш позамовний характер і вибудовується за рахунок парадоксальності сценічної ситуації. Своєрідна стилістична скупість драматурга компенсується широкою можливістю сценічних інтерпретацій.

3.3. Граматична специфіка афоризмів Дж. Б. Шоу

Аналіз комедії «Пігмаліон» показав, що при створенні афоризмів Шоу віддавав перевагу простим часовим формам дієслова, адже афоризми мають виражати певну істину, що є універсальною й загальною для усіх: *The great secret, Eliza, is not having bad manners or good manners or any other particular sort of manners, but having the same manner for all human souls: in short, behaving as if you were in Heaven, where there are no third class carriages, and one soul is as good as another* [Shaw 2003, с. 27]; *I don't need less than a deserving man: I need more. I don't eat less hearty than him; and I drink a lot more* [Shaw 2003, с. 25].

Крім того, письменник вдається й до використання наказового способу там, де афористичність набуває певної дидактичності: *Take care of the pence and the pounds will take care of themselves is as true of personal habits as of money* [Shaw 2003, с. 21]; *Never lose a chance: it doesn't come every day* [Shaw 2003, с. 16]. Також у деяких афоризмах вжито модальні дієслова або їх еквіваленти: *HIGGINS. Have you no morals, man? DOOLITTLE [unabashed] Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me* [Shaw 2003, с. 35]; *If you can't appreciate what you've got, you'd better get what you can appreciate* [Shaw 2003, с. 17]; *I've got her pronunciation all right; but you have to consider not only how a girl pronounces, but what she pronounces* [Shaw 2003, с. 39].

Що стосується синтаксичних стилістичних засобів, то тут Шоу вдається до інверсії – вочевидь, заради того, щоб винести на передній план головний акцент висловлювання: *Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me* [Shaw 2003, с. 35]; *Happy is the man who can make a living by his hobby* [Shaw 2003, с. 24]. Також спостерігаємо використання умовних речень: *Do any of us understand what we are doing? If we did, would we ever do it?* [Shaw 2003, с. 18]; *When you let them into your life, you find that the woman is driving at one thing and you're driving at another* [Shaw 2003, с. 42]; *If you consider a shilling, not as a simple shilling, but as a percentage of this girl's income, it works out as fully equivalent to sixty or seventy guineas from a millionaire* [Shaw 2003, с. 11]. Своєрідною ознакою шовіанської афористики є застосування риторичного питання для формулювання афоризму: *Do any of us understand what we are doing? If we did, would we ever do it?* [Shaw 2003, с. 18]; *What you are to do without me I cannot imagine* [Shaw 2003, с. 63]. Крім того, Шоу подекуди застосовує синтаксичний паралелізм: *I don't need less than a deserving man: I need more. I don't eat less hearty than him; and I drink a lot more* [Shaw 2003, с. 25]; *PICKERING: Excuse the straight question, Higgins. Are you a man of good character where women are concerned? HIGGINS*

[moodily]: *Have you ever met a man of good character where women are concerned?* [Shaw 2003, с. 26].

Для мовленнєвої характеристики неосвіченого Альфреда Дулітла письменник застосовує навмисне порушення правил граматики – і це також знаходить відображення у структурі афоризмів: *DOOLITTLE [unabashed] Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me* [Shaw 2003, с. 35] (за правилами має бути *were* замість *was*); *I never brought her up at all, except to give her a lick of a strap now and again* [Shaw 2003, с. 37] (замість Past Simple має використовуватись Present Perfect); *DOOLITTLE. No, Governor: I ain't such a mug as to put up my children to all I know myself* [Shaw 2003, с. 37] (за нормою *I am not* скорочується до *I'm not*).

Що стосується прагматичних функцій афоризмів комедії «Пігмаліон», то можна зазначити наступні:

- регулятивна функція: *What is life but a series of inspired follies? The difficulty is to find them to do. Never lose a chance: it doesn't come every day* [Shaw 2003, с. 26];

- моделювальна функція: *When you let them into your life, you find that the woman is driving at one thing and you're driving at another* [Shaw 2003, с. 42];

- кумулятивна функція: *Take care of the pence and the pounds will take care of themselves is as true of personal habits as of money* [Shaw 2003, с. 21];

- когнітивна функція: *If you can't appreciate what you've got, you'd better get what you can appreciate* [Shaw 2003, с. 17];

- аксіологічна функція *Time enough to think of the future when you haven't any future to think of* [Shaw 2003, с. 28];

- естетична функція *The great secret, Eliza, is not having bad manners or good manners or any other particular sort of manners, but having the same manner for all human souls: in short, behaving as if you were in Heaven, where*

there are no third class carriages, and one soul is as good as another [Shaw 2003, с. 27].

Отже, проаналізувавши афоризми з комедії Дж. Б. Шоу «Пігмаліон», ми бачимо, що вони мають здебільшого парадоксальний характер, для їх створення активно застосовуються епітети, метафори, каламбур, але слід відзначити, що афоризми п'єси мають досить обмежений набір лексико-семантичних стилістичних засобів. Щодо граматичної специфіки афоризмів, то вони конструюються з використанням переважно простого теперішнього часу або наказового способу. Також Шоу активно послуговується інверсією та синтаксичним паралелізмом для максимального увиразнення закладеного у афоризм смислу.

3.4. Порівняльна характеристика особливостей вживання афоризмів у О. Вайлда та Дж. Б. Шоу

Афористичність – іманентна риса творчого методу як О. Вайлда, так і Б. Шоу. Проведений аналіз переконливо продемонстрував, що афоризми обох митців відрізняються глибиною думки, мають багато специфічних стилістичних рис і відіграють у художньому тексті низку прагматичних функцій. Афористичні висловлювання обох авторів належать до типових зразків англomовних афоризмів, втім вони значним чином різняться за тематикою та стилістикою.

Перш за все, діаметрально протилежними є світоглядні настанови обох митців, що відображається на тематичному діапазоні їхніх афоризмів. Вайлда цікавила, передовсім, естетика та гармонія, він кохався в мистецтві, а реальне життя сприймав як об'єкт для вправлення в дотепності: значна частина парадоксальних афоризмів Вайлда пов'язана із руйнуванням усталених моральних конвенцій. Так, приміром, у афоризмі *The one charm of*

marriage is that it makes a life of deception necessary for both parties [Wilde 1992, с. 7] письменник підважує цінності шлюбу, який у ті часи мислився лише як церковний: попри те, що перед вівтарем наречені клянуться бути вірними та чесними один з одним, у цьому вислові стверджується, що обман є абсолютно необхідною умовою для гарного шлюбу. Стверджуючи це, Вайлд ставить під сумнів і певні аспекти християнської моралі, що в кінці XIX ст. вважали неприпустимим.

Що стосується Дж. Б. Шоу, то у своїх афоризмах він розмірковує про більш «приземлені» речі – гроші, суспільне становище, мораль. Цікаво, що мораль є об'єктом афоризації у обох письменників, і вони фактично знущаються з традиційних моральних приписів. Але роблять це дуже по-різному. У якості прикладу наведемо відомий вайлдівський афоризм *It is only shallow people who do not judge by appearances* [Wilde 1992, с. 59]. Він абсолютно суперечить біблійній заповіді з Євангелія від Іоанна: «Do not judge by appearances, but judge with right judgment» (John 7:24). Втім, Вайлд, вочевидь, виходив з законів світського товариства, причетність до якого традиційно визначається за допомогою зовнішніх ознак, тож у такому контексті людей варто судити за зовнішністю.

Дещо інакше потрактовує традиційну мораль у своїх афоризмах Дж. Б. Шоу. У відомому афористичному мікродіалозі *HIGGINS. Have you no morals, man? DOOLITTLE [unabashed] Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me* [Shaw 2003, с. 35] письменник демонструє, що традиційна суспільна мораль вигідна лише людям високих статків та високого становища, тоді як проста бідна людина не може дозволити собі високі моральні принципи (а, відповідно, і гідність), адже їй не можна гребувати будь-яким, навіть нечесним заробітком. Тут, звичайно, Шоу як фабіанець хотів продемонструвати все лицемірство буржуазного суспільства, в якому бути чесним і високоморальним може дозволити собі лише небідний чоловік.

Цікаво, що все ж у тематичному плані між вайлдівською та шовіанською афористикою можна знайти точку перетину – це афоризми про жінок. І в «Пігмаліоні», і в «Портреті Доріана Грея» жінки постають другорядними створіннями, які лише дратують чоловіків, а самі ні на що не здатні: *I find that the moment I let a woman make friends with me, she becomes jealous, exacting, suspicious, and a damned nuisance. I find that the moment I let myself make friends with a woman, I become selfish and tyrannical. Women upset everything. When you let them into your life, you find that the woman is driving at one thing and you're driving at another* [Shaw 2003, с. 42]; *No woman is a genius: women are a decorative sex. They never have anything to say, but they say it charmingly. They represent the triumph of matter over mind, just as men represent the triumph of mind over morals* [Wilde 1992, с. 91].

Втім, тут все одно є суттєва різниця: Вайлд ставить до жінок поблажливо, у його афоризмах жінка – нехай і неповноцінна, але красиве створіння (а красу він цінував і ставив вище за все) – ми бачимо це завдяки епітетам *decorative* та *charmingly*. Шоу ж відверто не приховує сарказму, «нагороджуючи» жінок такими епітетами як *jealous, exacting, suspicious, damned nuisance*. В цьому, як думається, і полягає первинна різниця в інтенції Вайлда і Шоу: помічаючи недоліки суспільства, перший фіксує їх, але й одразу вибачає, а другий же одразу викриває їх за допомогою іронії й сарказму.

Відповідно, первинна настанова позначається й на лінгвостилістичній специфіці афоризмів письменників. Так, Вайлд конструює свої парадоксальні афоризми таким чином, щоб вони, по-перше, справляли максимально естетичне враження і, по-друге, були максимально приголомшливими в плані фінальної думки (у одному з попередніх підрозділів викладено спостереження щодо наявності новелістичного струменя в афоризмах письменника).

Розглянемо, приміром, один із найвідоміших афоризмів роману: *Men marry because they are tired; women, because they are curious: both are disappointed* [Wilde 1992, с. 147]. Тут начебто немає жодних пишних епітетів, проте цю фразу викарбовано з вишуканістю античної скульптури; вона співмірна – завдяки паралелізму (*Men marry because they are tired; women, because they are curious*) утворюється певний баланс, який увінчує, і водночас підважує третій аргумент – *both are disappointed*. Афоризми Шоу не можуть похвалитися такою точністю структури – вони дуже неоднорідні, і навіть якщо містять певні високомовні елементи, то вони компенсуються зниженою або занадто експресивною лексикою: *Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a bilious pigeon* [Shaw 2003, с. 5].

Стосовно використання лексико-семантичних стилістичних засобів у вайлдівських та шовіанських афоризмах варто також зазначити, що обидва автора вдавалися також до метафор, а Шоу ще й застосовував каламбур. Вайлдові взагалі невластиве використання цієї стилістичної фігури, вочевидь, тому, що він вважав її вульгарною.

Також варто звернути увагу на те, що у висловах обох майстрів слова провідним засобом творення художності та афористичності виступає парадокс. Тим не менш, парадокс Вайлда відрізняється від шовіанського. У афоризмах роману «Портрет Доріана Грея» присутній практично весь спектр парадоксу – іронічний, історичний, філософський, характерологічний, тоді як у п'єсі «Пігмаліон» парадокс має інший характер – він там скоріш не вербальний, а ситуативний, як того і вимагає художній текст, призначений передусім для сценічного втілення.

Вербальний же парадокс у афоризмах Шоу можна віднести до філософського, характерологічного та іронічного. Особливо важливими парадоксальні афоризми є для характеристики двох персонажів – професора

Гігінса та сміттяря Альфреда Дулітла. Цих діаметрально протилежних персонажів об'єднує любов до дотепного слова; у випадку Гігінса цей дотеп має більш вульгарно-обсценний характер, а у випадку Дулітла – філософсько-моралізаторський. Тут, власне, і бачимо іронію Шоу, який нібито міняє місцями інтенціональні настанови професора фонетики та волоцюги з бідного лондонського району.

Думається, що різниця між вайдлівськими та шовіанськими афоризмами полягає в тому, що обидва письменники є різними за характером творчості і насамперед за типом художнього мислення: якщо Вайлд здебільшого є естетом та рафінованим аристократом, то, відповідно і афоризм в нього в лексико-граматичному аспекті витончений та більш написаний високим стилем. Якщо Б. Шоу є насамперед сатириком, то і афоризм в нього спрямований на викриття недоліків у суспільстві та у людини зокрема, то і афоризм у нього більш саркастичний та вибір лексико-граматичних засобів ближче до розмовного, простонародного та іноді грубого стилю.

На характер та специфіку афоризмів у письменників впливає і частотність їхнього вживання: якщо у Вайлда вони зустрічаються майже на кожній сторінці та становлять чималий відсоток текстового простору твору, то у Шоу він зустрічається не так часто, втім, доволі слушно та доречно, особливо у ситуативному гуморі. Також ще одним аспектом, який доволі потужно впливає на відмінність є аспект жанровий: роман (Вайлд) та комедія (Шоу) репрезентують різні жанрові модуси, а отже частота та специфіка вживання афоризмів буде різною

Отже, як бачимо, афористика О. Вайлда та Дж. Б. Шоу хоч і належить приблизно до одного історико-культурного періоду, все ж має суттєві відмінності, детерміновані, перш за все, світоглядною специфікою обох митців. Адепт філософії дендизму, О. Вайлд сповідує таку собі поблажливу мудрість, що ґрунтується на життєвому та світському досвіді, але завдяки

йому ж пробачає людству його недоліки. У фабіанця Шоу зовсім інше ставлення – він прагне змінити існуючий порядок речей, прагне викрити всі дефекти соціуму та окремої людини, тож для його афоризмів характерним є парадокс та сарказм, тоді як вайлдівська афористика ґрунтується на парадоксі й іронії.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Оскільки тема магістерської роботи – «Афоризми в художньому тексті: типологія та структура», передбачає виконання посадових обов’язків та проведення досліджень та розрахунків в галузі перекладу у приміщенні обладнаному персональними комп’ютерами (далі ПК) з візуальними дисплейними терміналами (далі ВДТ), тому нижче розглянемо заходи по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці, пожежної і цивільної безпеки для приміщення обладнаного ПК з ВДТ.

4.1. Аналіз потенційних небезпек

Ідентифікацію небезпек здійснюють згідно принципу, що «усе впливає на усе», тобто все може бути як джерелом небезпеки, так і зазнати небезпеки.

На основі аналізу роботи існуючого обладнання і технологічних процесів у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ, згідно ГОСТ 12.0.003-74* «ССБТ. Опасные и вредные производственные факторы. Классификация», виявлені наступні небезпечні та шкідливі виробничі фактори, здатні привести до травм або ушкодження здоров’я працівників в галузі перекладу:

- можливість ураження електричним струмом, при виконанні посадових обов’язків внаслідок порушення правил з електробезпеки або помилкових дій персоналу, що може призвести до електротравм різного ступеню важкості або навіть до летального наслідку;
- механічне травмування внаслідок нераціонального розташування робочих місць, що є порушенням вимог ергономіки;

- підвищене нервово-психічне навантаження, внаслідок специфіки роботи, а саме постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими), що може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час короткотривалих певних негативних ситуацій, та може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів та помилкових дій;

- оскільки робота користувача ПК вимагає тривалого статичного напруження м'язів спини, шиї, рук і ніг тому не раціональна або неправильна конструкція, організація та обладнання комп'ютеризованого робочого місця не забезпечує правильного та комфортного положення при роботі за комп'ютером, що може привести до швидкої втоми, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності та кістково-м'язовим порушенням;

- недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел природного та штучного освітлення, що призводить до помилкових дій, погіршення зору або ефекту засліплення;

- незадовільні параметри мікроклімату в робочих приміщеннях (підвищена або знижена температура, вологість і рухливість повітря), у зв'язку з відсутністю, хибним вибором та використанням не якісних або нераціональних систем вентиляції, кондиціонування повітря, приводить до підвищеної стомлюваності, а як наслідок до помилок, зниженню працездатності, а також може бути причиною простудних захворювань;

- утворення озону, утворюється внаслідок впливу електричних зарядів, які виникають у лазерних принтерах, на кисень повітря, що сильно подразнює слизисту оболонку носа, очей і горла та може призвести до ракових захворювань як канцерогенна речовина;

- відсутність або неправильний вибір типу та необхідної кількості первинних засобів гасіння пожеж (вогнегасників) у результаті помилок у розрахунках, може стати причиною поширення пожежі, а як наслідок причиною термічних опіків різного ступеню важкості.

4.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні обладнаному ПК з ВДТ застосовується широке різноманіття електроприладів: периферійні пристрої (копіювальні пристрої, факсимільна техніка), прилади для забезпечення комфортних умов праці (освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо). Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недотриманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом, відповідно до вимог п. 6.7.4. НПАОП 40.1-1.21-98 «ПБЕЕС» усі доступні для доторкання металеві деталі електрообладнання у приміщенні з ПК, яке може опинитись під напругою, у випадку пошкодження ізоляції, з'єднані з заземлюючим пристроєм.

Згідно «ПУЕ» електрообладнання приміщення обладнаного ПК з ВДТ характеризується як електроустановки до 1 кВ, тому для забезпечення безпеки персоналу відповідно до вимог п. 1.7 «ПУЕ» все електрообладнання заземлене. Величина опору контуру захисного заземлення, у будь-яку пору року, не перевищує – 4 Ом.

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок нераціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованим значенням (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$). Поверхня підлоги є рівною, неслизькою, з антистатичними властивостями.

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою

Для оптимізації відносин у колективі проводяться тренінги з залучанням психологів на теми: «Адаптація у новому колективі», «Поведінка в суспільстві».

Обладнання та організація робочих місць користувачів ПК, забезпечують відповідність конструкцій всіх елементів робочого місця та їх

взаємного розташування ергономічним вимогам з урахуванням характеру і особливостей трудової діяльності відповідно до ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин».

При розташуванні елементів робочого місця користувача ПК були враховані: робоча поза користувача; простір для розміщення користувача; можливість огляду елементів робочого місця; можливість ведення записів, розміщення документації і матеріалів, які використовуються користувачем.

Конструкція робочого місця користувача ПК забезпечує підтримання оптимальної робочої пози. Робочі місця з ПК розташовані відносно вікон, щоб природне світло падало збоку переважно зліва. Висота робочої поверхні столу з ПК регулюється в межах 680-800 мм, а ширина і глибина – забезпечує можливість виконання операцій у зоні досяжності моторного поля (рекомендовані розміри: ширина – 600-1400 мм, глибина – 800-1000 мм). Робочий стіл має простір для ніг висотою 600 мм, шириною – 500 мм, глибиною (на рівні колін) – 450 мм, на рівні простягнутої ноги – 650 мм. Поверхня сидіння і спинки стільця напівм'яка з нековзним повітронепроникним покриттям, що легко чиститься і не електризується.

4.3. Заходи з виробничої санітарії і гігієни праці

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що

виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У приміщенні обладнаному ПК з ВДТ, згідно ДБН В.2.5-28-2018 «Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення.

Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які орієнтовані на південь і забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5 %. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі.

Штучне освітлення приміщення, розмірами: довжина – 6 м, ширина – 5 м, висота – 2,5 м і використанням світильника типу ЛВО (растровий), здійснено системою загального рівномірного освітлення відповідно до розрахунку:

1. Розрахунок кількості рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{ шт}; \quad (4.1)$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м (для кабінету $h_p = 0,8 \text{ м}$);

$[L / h]$ – числове значення коефіцієнта світильника ($L / h = 1,4$).

$$N_p = \frac{5}{(2,5 - 0,8) \cdot 1,4} = 3, \text{ шт.}$$

2. Визначення максимально припустимої відстані між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м}; \quad (4.2)$$

$$L_{\max} = \frac{5}{2} = 2,5, \text{ м.}$$

3. Визначення значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)}; \quad (4.3)$$

де: A – довжина приміщення, м.

$$i = \frac{6 \cdot 5}{(2,5 - 0,8) \cdot (6 + 5)} = 1,6.$$

4. Визначення значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками типу ЛВО (растрові).

Виходячи з залежності від виду джерела світла, типу світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення $\eta = 47\%$.

5. Визначення сумарного світлового потоку освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_z \cdot z}{\eta}, \text{ лм}; \quad (4.4)$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк ($E_H = 300$ лк);

k_z – коефіцієнт запасу ($k_z = 1,4$);

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z = 1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 6 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,47} = 29489,36, \text{ лм.}$$

6. Визначення умовної загальної кількості світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт}; \quad (4.5)$$

$$N_{ce}^* = \frac{6 \cdot 5}{2,5^2} = 5, \text{ шт.}$$

7. Розрахунок світлового потоку умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм}; \quad (4.6)$$

де: N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{ce}^* \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.7)$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_l^* = 5 \cdot 4 = 20, \text{ шт};$$

$$\Phi_l^* = \frac{29489,36}{20} = 1474,47, \text{ лм.}$$

8. Вибір типу стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи Φ_l , і визначення коефіцієнту m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи Φ_l^* та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи Φ_l):

$$m = \frac{\Phi_l^*}{\Phi_l}; \quad (4.8)$$

$$m = \frac{1474,47}{1200} = 1,23.$$

9. Визначення оптимальної (фактичної) кількості світильників у приміщенні N_{ce} :

$$N_{ce} = N_{ce}^* \cdot m, \text{ шт}; \quad (4.9)$$

$$N_{ce} = 5 \cdot 1,23 = 6, \text{ шт.}$$

10. Визначення фактичної кількості ламп у приміщенні N_l :

$$N_l = N_{ce} \cdot n, \text{ шт}; \quad (4.10)$$

$$N_l = 6 \cdot 4 = 24, \text{ шт.}$$

11. Визначення загальної розрахункової освітленості E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_{\text{л}} \cdot N_{\text{л}} \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}, \text{ лк}; \quad (4.11)$$

$$E_p = \frac{1200 \cdot 24 \cdot 0,47}{6 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 292,98, \text{ лк}.$$

Виходячи з розрахунку значення освітленості на поверхні робочого столу в зоні розміщення документів становить 292,98 лк. Як джерела штучного освітлення приміщення застосовано люмінесцентні лампи типу Т8.

Метеорологічні умови для приміщення з комп'ютеризованими робочими місцями – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення цілком відповідають вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи у приміщенні з ПК, належать до категорії Іб – легка робота, тому передбачені наступні оптимальні значення параметрів мікроклімату:

- у холодний період року: температура 21-23° С; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с;

- у теплий період року: температура 22-24° С; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Ці параметри забезпечуються системами опалення, кондиціювання і вентиляції відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування».

Згідно вимог ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні стандартні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», у приміщенні з ВДТ забезпечений 3-кратний обмін повітря за годину. Для забезпечення 3-кратного повітрообміну у приміщенні передбачена система припливно-витяжної механічної вентиляції відповідно до вимог ДБН В.2.5-67:2013 «Опалення, вентиляція та кондиціонування».

Робота принтера не передбачає постійної присутності працівника поряд з ним, проте при роботі лазерних принтерів істотно змінюються параметри повітря в приміщенні. Внаслідок цього прийняті міри про наявність вентиляції в приміщеннях з встановленими принтерами, регулярному провітрюванні і вологому прибиранні приміщень. Копіювальний апарат багато в чому аналогічний лазерному принтеру. Однак у сучасних копіювальних апаратах замість лазера використовується високовольтне коронування, що обумовлює більш високу концентрацію озону та оксиду азоту в повітрі.

Наявність цих шкідливих факторів обумовлено вимогами, що пред'являються до приміщень, де використовується розмножувальна техніка, а саме згідно з ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин»: площа не менш 6 м^2 на 1 робоче місце, кубатура приміщення не менше 15 м^3 , відстань з боку зони обслуговування не менше $1,0 \text{ м}$, з боку стіни $0,6 \text{ м}$, розміри проходів не менше $0,6 \text{ м}$. Також зменшення впливу озону на працівників в приміщенні з ПК здійснюється за рахунок розташування принтерів та БФП колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць або в окремих приміщеннях.

4.4. Заходи безпеки у надзвичайних ситуаціях

4.4.1. Заходи з пожежної безпеки

Заходи з пожежної безпеки для приміщення обладнаного ПК з ВДТ, розроблені відповідно до вимог НАПБ А.01.001-2014 «Правила пожежної безпеки в Україні».

Виходячи з аналізу речовин та матеріалів, які використовуються при роботі у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ:

- згідно ДСТУ EN 2:2014 «Класифікація пожеж (EN 2:1992, EN 2:1992/A1:2004, IDT)» у приміщенні обладнаному ПК з ВДТ можлива пожежа класів – А (пожежа, що супроводжується горінням твердих матеріалів) та Е (горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В);

- відповідно до вимог ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорій приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною небезпекою», воно належить до категорії «Д» з пожежної небезпеки – простір у приміщенні, у якому перебувають тверді горючі речовини та матеріали.

Оскільки приміщення яке обладнане ПК з ВДТ належить до виробництва категорії «Д» з пожежної небезпеки, тому відповідно до ДБН В.1.1-7:2016 «Пожежна безпека об'єктів будівництва. Загальні вимоги» воно має II ступінь вогнестійкості.

Згідно вимог ДБН В.2.5-56:2014 «Системи протипожежного захисту», для попередження про виникнення пожежі в приміщенні обладнаному ПК з ВДТ передбачена автоматична пожежна сигналізація, яка виконує наступні функції:

- включає систему оповіщення про пожежу;
- передає сигнал про спрацювання на пульт централізованого спостереження;
- зупиняє роботу системи кондиціонування та припливної вентиляції.

Оскільки приміщення що обладнане ПК з ВДТ має площу 30 м², тому відповідно до вимог п. 5 розділу VI «Вибір типу та необхідної кількості вогнегасників», «Правил експлуатації та типових норм належності вогнегасників», для гасіння електроустановок, що знаходяться під напругою, передбачено вуглекислотні вогнегасники типу ВВК-3,5 у кількості 2 штуки (з

розрахунку один вогнегасник с величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг. і більше, на 20 м² площі приміщення). Додатково, на кожному поверсі будівлі, в якій розміщене приміщення обладнане ПК з ВДТ, передбачене два переносних порошкових вогнегасника – ВП-5.

4.4.2. Порядок проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт

Ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій (далі НС) організують відповідно до вимог глави 16 Кодексу цивільного захисту України (далі Кодексу ЦЗ України).

Аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи (далі АР та ІНР) проводяться відповідно до вимог статті 79 Кодексу ЦЗ України.

Відповідно до вимог Кодексу цивільного захисту (ЦЗ) України, у разі загрози виникнення надзвичайної ситуації залежно від прогнозованих наслідків та можливого рівня надзвичайної ситуації за рішенням Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в Україні або у межах конкретної її території тимчасово вводиться режим підвищеної готовності.

Проведення АР та ІНР під час ліквідації наслідків НС здійснюється безоплатно.

Проведення АР та ІНР з ліквідації наслідків НС у мирний час та в особливий період включає:

- організацію та управління аварійно-рятувальними та іншими невідкладними роботами;
- розвідку районів, зон, ділянок, об'єктів проведення робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації;

- визначення та локалізацію зони надзвичайної ситуації;
- виявлення та позначення районів, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження (крім районів бойових дій);
- прогнозування зони можливого поширення надзвичайної ситуації та масштабів можливих наслідків;
- ліквідацію або мінімізацію впливу небезпечних чинників, які виникли внаслідок надзвичайної ситуації;
- пошук та рятування постраждалих, надання їм екстреної медичної допомоги і транспортування до закладів охорони здоров'я;
- евакуацію або відселення постраждалих;
- виявлення та знешкодження вибухонебезпечних предметів;
- санітарну обробку населення та спеціальну обробку одягу, техніки, обладнання, засобів захисту, будівель, споруд і територій, які зазнали радіоактивного, хімічного забруднення чи біологічного зараження;
- надання медичної допомоги постраждалим, здійснення санітарно-протиепідемічних заходів, забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення в районі виникнення надзвичайної ситуації та місцях тимчасового розміщення постраждалих;
- запровадження обмежувальних заходів, обсервації та карантину;
- надання психологічної та матеріальної допомоги постраждалим, проведення їх медико-психологічної реабілітації;
- забезпечення громадського порядку в зоні надзвичайної ситуації;
- проведення першочергового ремонту та відновлення роботи пошкоджених об'єктів життєзабезпечення населення, транспорту і зв'язку;
- здійснення заходів соціального захисту постраждалих внаслідок НС;
- проведення інших робіт та заходів залежно від характеру та виду надзвичайної ситуації.

Авіаційний пошук і рятування постраждалих внаслідок аварії (катастрофи) повітряного судна здійснюється суб'єктами забезпечення

цивільного захисту відповідно до компетенції. Організація пошуку та рятування таких постраждалих покладається на центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту.

АР та ІНР проводяться відповідно до порядку, що визначається інструкціями, правилами, статутами, іншими нормативними документами щодо дій у надзвичайних ситуаціях, які затверджуються відповідними центральними органами виконавчої влади.

АР та ІНР, гасіння пожеж проводяться в максимально стислі строки, безперервно до їх повного завершення, з найбільш повним використанням можливостей сил і засобів, неухильним дотриманням вимог встановлених режимів робіт та правил безпеки.

В окремих випадках з урахуванням вимог статті 103 Кодексу ЦЗ України для ліквідації наслідків НС можуть залучатися особи, які навчаються у навчальних закладах цивільного захисту.

Матеріальні збитки, завдані внаслідок пошкодження майна під час проведення АР та ІНР з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, органами управління та силами цивільного захисту не відшкодовуються.

Відшкодування шкоди, заподіяної під час проведення АР та ІНР, здійснюється відповідно до глави 17 Кодексу ЦЗ України.

Витрати на проведення окремих АР та ІНР, здійснені силами цивільного захисту, можуть бути повністю або частково відшкодовані відповідно до закону.

Транспортні засоби аварійно-рятувальних служб, які мають кольорово-графічні позначення встановленого зразка, спеціальні звукові та світлові сигнали, під час прямування до зони надзвичайної ситуації мають право безперешкодного проїзду, позачергового придбання пального та мастильних матеріалів.

Пересування автомобільними дорогами великогабаритних та

великовагових транспортних засобів до місця проведення АР та ІНР з ліквідації наслідків НС та у зворотному напрямку здійснюється на підставі дозволу відповідного підрозділу Міністерства внутрішніх справ України, що видається невідкладно, протягом однієї години, згідно з поданою заявкою, без проведення додаткових процедур погодження.

Передбачені та вчасно сплановані заходи цивільного захисту щодо організації та порядку проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, значно підвищують стійкість роботи об'єкта та безпеку персоналу в умовах надзвичайної ситуації.

Таким чином передбачений в розділі «Охорона праці та безпека у надзвичайних ситуаціях» комплекс заходів, для приміщення обладнаного персональними комп'ютерами з візуальними дисплейними терміналами, по забезпеченню безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці, пожежної безпеки і цивільного захисту, забезпечує безпечні та комфортні умови праці персоналу та безпеку персоналу в умовах пожеж та інших надзвичайних ситуацій.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Афоризм – це комплексне явище, що є предметом інтересу одразу декількох гуманітарних дисциплін, таких як філософія, логіка, літературознавство та лінгвістика. З точки зору філософії афоризм – це висловлювання, що у лаконічній формі виражає завершену думку. Літературознавство трактує цей феномен як малий жанр художнього слова, що завжди має авторську атрибуцію та виражає якусь істину, мудрість. В царині лінгвістики спостерігається найжвавіша полеміка з приводу визначення та сутності афоризму: деякі дослідники наполягають на ототожненні афоризму із прислів'ям та крилатим словом, інші, навпаки, розмежовують ці поняття.

В цій магістерській роботі афоризм визначається як короткий авторський текст, який у лаконічній формі репрезентує глибоку завершену думку і має певну прагматичну спрямованість. Окремо слід розглядати англomовний афоризм, що має низку специфічних ознак, таких як використання певних синтаксичних стилістичних засобів (паралелізм, інверсія, риторичне питання), структура наказового речення або умовного речення першого чи другого типів, інтенсивне вживання лексико-семантичних стилістичних засобів таких як парадокс, каламбур, епітет, порівняння, метафори тощо.

Важливою проблемою сучасної лінгвістичної афористики є класифікація афоризмів. Найбільш розповсюдженим є розподіл афоризмів за семантико-тематичним принципом. Крім того, існують різноманітні класифікації, щоправда, жодна з них не є універсальною. У цьому дослідженні була використана класифікація саме англomовних афоризмів, розроблена О. Анастасьєвою. Вона включає афоризми, спрямовані на естетичний вплив, на спонукання до дії, на апеляцію до авторитету, на

потрясіння несподіваною аргументацією, на приниження або самоприниження, та на констатацію та резюмування.

Окрему дослідницьку проблему становить визначення функціонального навантаження афоризмів. В цій роботі ми розглядали такі функції афористичних висловів у художньому тексті:

- регулятивну (здатність афоризмів здійснювати вплив на адресата);
- моделювальну (спроможність афоризмів моделювати життєву ситуацію);
- кумулятивну (здатність накопичувати та відтворювати позамовну інформацію);
- когнітивну (спроможність спонукати людину до нової пізнавальної діяльності через виражену в афоризмах проблемну ситуацію);
- аксіологічну (здатність афоризмів до оцінного судження);
- естетичну (властива афоризмам репрезентація у досконалій мовленнєвій формі, завдяки використанню мовно-стилістичних засобів);
- експресивну (викликає певне ставлення до повідомлення в реципієнта).

Крім того, у роботі розроблено методологічний алгоритм аналізу англomовних афоризмів. Він включає наступні етапи: визначення висловлювання як афоризму; аналіз змісту афоризму; визначення семантичної групи афоризму та його виду за типом прагматичної настанови, аналіз мовностилістичних особливостей афоризму, висвітлення його граматичної специфіки та визначення його прагматичної функції.

Предметом безпосереднього аналізу цього магістерського дослідження обрано корпус афоризмів з роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея» (90 одиниць) та з п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон» (20 одиниць). Афористичний комплекс роману О. Вайлда можна розділити на такі тематичні категорії: мистецтво; філософські проблеми; людські стосунки, дружба; кохання і шлюб; міжгендерні стосунки; краса й мода. Крім того, афористиці О. Вайлда

притаманний певний новелістичний первінь – завдяки наявності пуанту в наративній структурі окремих афоризмів, вони перетворюються на повноцінні розповідні мікротексти з неочікуваним фіналом.

Лінгвостилістична специфіка афористики О. Вайлда полягає у масштабному використанні парадоксу як стилістичної фігури. Письменник застосовує різні типи парадоксу – філософський, іронічний, характерологічний. Прикметно, що Вайлд звертається й до історичного парадоксу, адже дія роману «Портрет Доріана Грея» чітко прив'язана до ХІХ ст., тож Вайлд у своїх афоризмах також акцентує парадокси, притаманні його добі. За структурою вайлдівські парадокси представлені порівнянням, протиставленням та перифразою.

Крім парадоксу, письменник вдається до метафори, барвистих епітетів, а також використовує значну кількість іменників, що позначають абстрактні поняття. Серед застосованих синтаксичних стилістичних засобів варто відмітити паралелізм, антитезу та емпатичні конструкції. В цілому, афористику О. Вайлда відрізняє широкий тематичний спектр, надзвичайна мовна вишуканість та специфічна парадоксальність.

Дещо іншою як у семантико-тематичному, так і в лінгвостилістичному плані постає афористика в доробку Дж. Б. Шоу. Її тематичний спектр охоплює мораль і чесноти, міжгендерні стосунки, гроші та грошові витрати, життєву філософію та поведінку у суспільстві. Як і для О. Вайлда, парадокс є провідним художнім засобом творення афоризмів у драматургії Дж. Б. Шоу. Також письменник використовував каламбур, епітети й метафори. Проте слід зазначити, що афоризми Шоу не надто насичені стилістичними засобами – їхня мова переважно доволі проста, а парадоксальний і афористичний ефект створюється за рахунок позамовних факторів.

Серед граматичних особливостей шовіанських афоризмів слід відмітити використання інверсії, синтаксичного паралелізму, наказового

способу та умовних речень першого типу – останні дві специфічні риси роблять ці афоризми дидактичними.

Порівнявши афористичні корпуси роману «Портрет Доріана Грея» та п'єси «Пігмаліон» доходимо висновку, що різниця у тематико-ідейному спектрі та стилістичних прийомах, використаних для створення цих афоризмів, зумовлена світоглядними чинниками: прихильник естетизму та дендизму, О. Вайлд відповідним чином висловлює свої парадоксальні думки, репрезентуючи їх у естетично довершеній формі. Крім того, вайлдівський погляд на людську природу передбачав до певної міри поблажливість щодо недосконалості людини у різних життєвих ситуаціях, тож його афоризми, хоч і фіксують певні суспільні недоліки, але не засуджують їх. Афоризми Дж. Б. Шоу, навпаки, характеризуються саркастичністю, критичністю по відношенню до суспільства та, вочевидь, спрямовані на виправлення ситуації – і це позначається у виборі вульгаризованих епітетів, наказового способу та умовних речень.

Перспективи для подальшого дослідження цієї тематики вбачаються залученні нового матеріалу до дослідження афоризмів – приміром, продуктивно було б порівняти афористику схожих жанрів – порівняти мудрі вислови з п'єс Дж. Б. Шоу та О. Вайлда. Також перспективним видається складення своєрідного афористичного словника Дж. Б. Шоу та О. Вайлда – це могло б розширити наші уявлення про комбінаторику та афористичну й фразеологічну спроможність лексичних одиниць англійської мови.

SUMMARY

An aphorism is a complex phenomenon that is of interest to several humanitie such as philosophy, logic, literary studies and linguistics. From the point of view of philosophy, an aphorism is a statement that expresses a complete thought in a laconic form. Literary studies interpret this phenomenon as a small genre of fiction, which always has authorial attribution and expresses some truth or wisdom. In the field of linguistics, there is a lively debate over the definition and essence of the aphorism: some researchers insist on identifying the aphorism with a proverb and a winged word, others, on the contrary, distinguish between these concepts. In this master's thesis, the aphorism is seen as a short author's text, which in a laconic form represents a profound completed thought and has a certain pragmatic orientation. The English aphorism should be considered separately, as it has a number of specific features, such as the use of certain syntactic stylistic means (parallelism, inversion, rhetorical question), the structure of the imperative sentence or Type I or II conditional sentence, intensive use of lexical and semantic stylistic means such as paradox, epithet, comparison, metaphor, etc.

An important problem of modern linguistic aphoristics is the classification of aphorisms. The most common is the division of aphorisms according to the semantic and thematic principle. In addition, there are various classifications; however, none of them is universal. In this study, the classification of English-language aphorisms developed by O. Anastasieva was used. It includes aphorisms aimed at aesthetic influence, motivation for action, appeal to authority, shock from unexpected reasoning, deprecation or self-deprecation, as well as statement and summary.

A separate research problem is to determine the functional load of aphorisms. In this paper, we considered the following functions of aphoristic expressions in the literary text:

- regulatory (the ability of aphorisms to influence the addressee);
- modeling (the ability of aphorisms to model a life situation);
- cumulative (ability to accumulate and reproduce extralinguistic information);
- cognitive (the ability to motivate a person to a new cognitive activity due to the problem situation expressed in aphorisms);
- axiological (ability of aphorisms to give judgment);
- aesthetic (representation in a perfect speech form, owing to the use of linguistic and stylistic means);
- expressive (causes a certain attitude to the message in the recipient).

In addition, a methodological algorithm for analyzing English aphorisms has been developed. It includes the following stages: definition of the statement as an aphorism; analysis of the content of the aphorism; determination of the semantic group of the aphorism and its type by the kind of pragmatic meaning, analysis of the linguistic and stylistic features of the aphorism, study of its grammatical specificity and determination of its pragmatic function.

The subject of direct analysis of this master's study is a corpus of aphorisms from O. Wilde's novel "The Portrait of Dorian Gray" and from the play by G. B. Shaw "Pygmalion". The aphoristic complex of O. Wilde's novel can be divided into the following thematic categories: art; philosophical problems; human relations, friendship; love and marriage; intergender relations; beauty and fashion. In addition, O. Wilde's aphorisms have a certain novelistic originality - due to the presence of a *pointe* in the narrative structure of individual aphorisms, they turn into full-fledged narrative microtexts with an unexpected ending.

The linguistic-stylistic specificity of O. Wilde's aphorism lies in the large-scale use of paradox as a stylistic figure. The writer uses different types of paradox – philosophical, ironic, characterological. It is noteworthy that Wilde also refers to the historical paradox, because the action of the novel "The Portrait

of Dorian Gray” is clearly related to the nineteenth century, so Wilde in his aphorisms also emphasizes the paradoxes inherent in his time. Structurally, Wilde's paradoxes are represented by comparison, opposition and paraphrase.

In addition to the paradox, the writer resorts to metaphors, colorful epithets, and uses a large number of nouns denoting abstract concepts. Among the applied syntactic stylistic means it is worth noting parallelism, antithesis and emphatic constructions. In general, O. Wilde's aphorisms are distinguished by a wide thematic spectrum, extraordinary linguistic sophistication and specific paradox.

Slightly different in both semantic-thematic and linguistic-stylistic terms are the aphorisms in the works by G. B. Shaw. Their thematic spectrum covers morals and virtues, intergender relations, money and expenses, philosophy of life and behavior in society. As for O. Wilde, paradox is the leading artistic means of creating aphorisms in G. B. Shaw's drama. The writer also used puns, epithets and metaphors. However, it should be noted that Shaw's aphorisms are not very rich in stylistic means –their language is quite simple, and the paradoxical and aphoristic effect is created due to extralinguistic factors.

Among the grammatical features of Shawian aphorisms the use of inversion, syntactic parallelism, imperative mood and conditional sentences of the first type should be noted – the last two specific features make these aphorisms didactic.

Comparing the aphoristic corpora of the novel “The Portrait of Dorian Gray” and the play “Pygmalion” we conclude that the difference in thematic and ideological spectrum and stylistic devices used to create these aphorisms is due to ideological factors: a supporter of aesthetics and dandyism, O. Wilde accordingly expresses his paradoxical thoughts, representing them in an aesthetically perfect form. In addition, Wilde's view of human nature presupposed to some extent indulgence in human imperfections in various life situations, so his aphorisms, although they fix certain social shortcomings, do not condemn them. G. B.

Shaw's aphorisms, on the other hand, are sarcastic, critical of society, and obviously aimed at correcting the situation - and this is reflected in the choice of vulgarized epithets, imperative moods and conditional sentences.

Prospects for further research on this topic are seen in the involvement of new material in the study of aphorisms – for example, it would be productive to compare aphorisms of similar genres – to compare the wise sayings of the plays of G. B. Shaw and O. Wilde. Also promising is the compilation of a kind of aphoristic dictionary by G. B. Shaw and O. Wilde – this could expand our understanding of combinatorics and aphoristic and phraseological ability of lexical units of the English language.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова Ю. В. Прагматичний потенціал афоризмів Оскара Уайльда: перекладацький аспект // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. 2010. Вип. 10. С. 6–17.
2. Акимова О. В. Этика и эстетика Оскара Уайльда : учеб. пособие / под ред. Н. Я. Дьяконовой. СПб. : Алетей, 2008. 190 с.
3. Аммер А. В. Вербализация фрагмента концептосферы «морально-этические ценности» в афоризмах и пословицах (на материале английского и русского языков) : автореферат дис. ... канд. филол. наук [спец.] 10.02.19 «Теория языка» / Воронежский государственный университет. Воронеж, 2005. 24 с.
4. Анастасьєва О. А. Проблема визначення англомовного афоризму // Нова філологія. 2014. Вип. 65. С. 87–91.
5. Анастасьєва О. А. Англомовний афоризм як об'єкт дослідження лінгвосинергетики // Нова філологія. 2017. Вип. 71. С. 8–12.
6. Анастасьєва О. А. Англомовний афоризм: прагмастилістичні та когнітивні аспекти: дис. ... канд. філол. наук [спец.] 10.02.04 «Германські мови». Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2017. 237 с.
8. Антипова А. П. Структурно-семантические модели афоризмов // Scripta manent. 2003. Вып. 9. С. 118–122.
9. Афоризм // Философский энциклопедический словарь : электрон. версія. URL : http://endic.ru/enc_philosophy/Aforizm-885.html/ (дата звернення: 16.09.2020).
10. Бабенко Е. О. Функционально-прагматические аспекты афоризмов (на материале выступлений Хиллари Родхэм Клинтон) // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2013. Вип. 20. С. 56–59.

11. Бабенко О. В. Афоризм як тип тексту в аспекті функціональності та прагматики (на матеріалі англomовного політичного дискурсу) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. Вып. 43. С. 26–27.
12. Балашов П. С. Художественный мир Б. Шоу. М. : Художественная литература, 1982. 327 с.
13. Бойченко А. Г. Афоризмы как индивидуально-авторские интерпретации ценностного компонента структуры концепта «питие» // Вестник ИГЛУ, 2010. Вып 1. С. 104–108.
14. Ваганова Е. Ю. Афоризм как тип текста в аспекте интертекстуальности (на материале немецкого языка): автореферат дисс. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германские языки». / Санкт-Петербургский государственный университет. СПб., 2002. 19 с.
15. Вайнштейн О. Денди : мода, литература, стиль жизни. М. : Новое литературное обозрение, 2006. 640 с.
16. Верещагин Е. М. О пословицах, поговорках и крылатых выражениях в лингвострановедческом учебном словаре // Лингвострановедческий словарь / под ред. Е. М. Верещагина, В. П. Костомарова. М., 1979. С. 3–17.
17. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура / под ред. акад. Ю. С. Степанова. М. : Индрик, 1999. 1040 с.
18. Ветров А. А. Семиотика и ее основные проблемы. М. : Политиздат, 1968. 264 с.
19. Воркачев С. Г. Lumen natural : аксиология интеллекта в языке. Краснодар : КубГТУ, 2016. 296 с.
20. Гиленсон Б. А. Роман О. Уайльда «Портрет Дориана Грея»: притча об искусстве и художнике // История зарубежной литературы конца XIX – начала XX века : практикум. М. : Академия, 2006. С. 114–122.

21. Гражданская З. Т. От Шекспира до Шоу. Английские писатели XVI-XX веков. М. : Просвещение, 1982. 192 с.

22. Гулідова І. С. Структурно-семантичні особливості афоризмів американських поетичних текстів XX століття // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. Вип. 14 (3). С. 133–139.

23. Дмитриева О. А. Культурно-языковые характеристики пословиц и афоризмов (на материале французского и русского языков): автореф. дисс. ... канд. филол. наук [спец.] 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / Волгоградский государственный университет. Волгоград, 1997. 19 с.

24. Естетизм // Українська мала енциклопедія : 16 кн. : у 8 т. / проф. Є. Онацький. Буенос-Айрес, 1958. Т. 2 : Д – Є, Кн. 3. С. 418–419.

24. Землянская Е. В. Структурно-семантические и функциональные особенности стилевой интертекстуальности в англоязычном афоризме : автореферат дисс. ... канд. филол. наук 10.02.04 «Германские языки» / Санкт-Петербургский государственный университет. СПб., 2004. 20 с.

26. Зорницька І. В. Типологія парадоксального: класифікація парадоксів в художньому тексті // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. 2012. Вип. 26. С. 192–202.

27. Иванов Е. Е. Лингвистика афоризма : учебно-методическое пособие. Могилев : МГУ им. А. А. Кулешова, 2016. 156 с.

28. Кадачиева Х. М., Идрисова А. А. Сопоставительный анализ концептосфер английских и русских афоризмов // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов, 2015. Вып. 3 (45). Ч. 2. С. 97–102.

29. Крейдлин Г. Е. Структура афоризма // Проблемы структурной лингвистики. М. : Наука, 1989. С. 196–205.

30. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.

31. Лисенко Н. О. Аналіз засобів будови сучасних афоризмів // *Англістика та американістика*. 2014. Вип. 11. С. 18–21.
32. Лисенко Н. О. Афоризми та авторські засоби їхньої будови // *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 28–31.
33. Літературознавчий словник–довідник / [укл. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів]. К. : Академія, 1997. 752 с.
34. Мамонтов А. С. Номинативные единицы – афоризмы (пословицы, поговорки) в аспекте сопоставительного лингвострановедения // *Вестник МГУ*, 2002. Вып. 2. С. 88–97.
35. Муратова Е. Ю. Лингвосинергетика поэтического текста. Минск : Издательство «Простобук», 2011. 219 с.
36. Оніщенко Н. А. Логіко-семантичні та функціональні особливості афористичних дефініцій (на матеріалі німецької мови) // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2010. Вип. 896. С. 92–97.
37. Паустовский К. Г. Огни Ла-Манша. Библиотека русской и советской классики : электрон. версія. URL : <https://ruslit.traumlibrary.net/book/paustovskiy-ss08-08/paustovskiy-ss08-08.html/> (дата звернення: 18.10.2020).
38. Пермяков Г. Л. От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише). М. : Восточная литература, 1970. 240 с.
39. Піхтовнікова Л. С. Англомовна прозова байка: прагматистичний і лінгвокогнітивний аспекти : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 180 с.
40. Піхтовнікова Л. С. Еволюція німецької віршованої байки (13–20 с.) : автореферат дис. ... доктора філол. наук [спец.] 10.02.04, 10.01.05 «Германські мови», «Порівняльне літературознавство» / КНУ ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2000. 42 с.

41. Пихтовникова Л. С. Лингвосинергетика: основы и очерк направлений : монография. Харьков : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2012. 180 с.
42. Понамарева, Е. Ю. Концепт БЕДНЫЙ и его аналог POOR в афоризмах // Молодой ученый. 2009. Вып. 9. С. 102–104.
43. Протасова И. Ю. К 155-летию со дня рождения Джорджа Бернарда Шоу // Гуманитарные науки. 2012. Вып. 2 (6). С. 86–90.
44. Радкевич Ю. А. Стилiстичнi та аксiологiчнi особливостi сучасних англiйських афоризмiв i сентенцiй // Мовнi i концептуальнi картини свiту. 2013. Вип. 46 (3). С. 260–267.
45. Селіванова О. О. Лiнгвістична енциклопедiя. Полтава : Довкiлля, 2010. 844 с.
46. Сидоркова Г. Д. Прагматика паремий: пословицы и поговорки как речевые действия : автореф. дис...д-ра филол. наук. 10.02.19 [спец.] «Теория языка» / Кубанский государственный университет. Краснодар, 1999. 53 с.
47. Смирнов П. М. Джордж Бернард Шоу в социокультурном пространстве Англии : [о драматургии писателя] // Перекрестки эпох : социокультурное пространство. М. : Технологическая школа бизнеса, 1999. Вып. 3. С. 333–349.
48. Скребнев Ю. М. Основы стилистики английского языка: учебник для институтов и факультетов иностранных языков. М. : Высшая школа, 1994. 240 с.
49. Тарасенко К. В., Вельможко К. Г. Теоретичні аспекти вивчення перекладу афоризмів // Тиждень науки-2020. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 79–80. URL : https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2020/conf/4.1/TN_2020-GF.pdf (дата звернення: 29.11.2020).

50. Усі зарубіжні письменники / упор. О. Д. Міхільов та ін. Харків : Торсінг плюс, 2006. 384 с.
51. Федоренко Н. Т., Сокольская Л. И. Афористика. М. : Наука, 1990. 419 с.
52. Черноземова Є. В. Вайлд Оскар // Зарубіжні письменники : енциклопедичний довідник : у 2-х томах / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : НК Богдан, 2005. Т. 1. А–К. С. 225–228.
53. Шаталова С. А. Афоризм как элемент картины мира. // Функциональная семантика языка. Семиотика знаковых систем и элементы их изучения: материалы международной конференции. М., 1997. С. 329–330.
54. Швачко С. А., Кобякова И. К. Статус культурем в текстах малого жанра // Вестник Харьковского национального университета им. В. Н. Каразина. Серия: Филология. 2004. Вып. 636. С. 192–195.
55. Щурина Ю. В. Интернет-мемы: проблемы типологии // Вестник Череповецкого государственного университета. Филологические науки. 2014. Вып. 6. С. 85–89.
56. Эйхенбаум Б. О. Генри и теория новеллы // ОПОЯЗ. Документы, материалы, публикации : электрон. версія. URL : <http://www.opojaz.ru/ohenry/ohenry02.html/> (дата звернення: 11.10.2020).
57. Эпштейн М. Н. Афоризм // Краткая литературная энциклопедия : електрон. версія. М. : Советская энциклопедия, 1962–1978. URL : <http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke9/ke9-0824.htm?cmd=p&istext=1/> (дата звернення: 05.11.2020).
58. Яшина Е. А. Типология парадоксов в художественном тексте. // Проблемы филологии, культурологии и искусствоведения. 2007. Вып. 4. С. 181–186.

59. Angel Lara M. A. Aphorisms and Philosophy: Contextualizing Aphoristic Texts – Assumptions about Subject-Matter // *Journal of English Studies*. 2011. Vol. 9. P. 29–54.
60. Aphorism // *Encyclopedia Britannica* / ed. by H. Chisholm. Cambridge : Cambridge University Press, 1981. P. 10–11.
61. Carston A. *Thoughts and Utterances. The Pragmatics of Explicit Communication*. Oxford : Blackwell, 2002. 418 p.
62. Davidson J. *Reading Style: A Life in Sentences*. New York : Columbia University Press, 2014. 208 p.
63. Geary J. *The World in a Phrase: A Brief History of the Aphorism*. New York : Bloomsbury, 2005. 240 p.
64. Hui A. *A Theory of the Aphorism. From Confucius to Twitter*. Princeton : Princeton University Press, 2019. 261 p.
65. Kent B. The Banning of George Bernard Shaw's 'The Adventures of the Black Girl in Her Search for God' and the Decline of the Irish Academy of Letters // *Irish University Review*. 2008. № 38. P. 274–291.
66. Maddocks M. The Art of Aphorism // *The Sewanee Review*. 2001. Vol. 109. № 2. P. 171–184.
67. Marshall C. Aphorist Proves Twitter Is the Form's Perfect New Home : електрон. версія. URL : <https://boingboing.net/2015/02/09/aphorist-proves-twitter-is-the.html/> (дата звернення: 13.10.2020).
68. Morson G. S. Genre, Aphorism Herodotus // *The Bakhtin Circle and Ancient Narrative. Ancient Narrative Supplement Series*. 2005. Vol. 3 P. 74–104.
69. Morson G. S. The Aphorism: Fragments from the Breakdown of Reason // *New Literary History*. 2003. Vol. 34. № 3: Theorizing Genres. P. 409–429.
70. Sargent G. H. Introduction // *Epigrams and Aphorisms by Oscar Wilde*. Boston : John W. Luce and Company, 1905. P. 109–110.

71. Schmid S. Byron and Wilde: The Dandy in the Public Sphere // The Importance of Reinventing Oscar: Versions of Wilde during the Last One Hundred Years / ed. by U. Böcker, J. Hibbard, R. Corballis. Amsterdam : Brill – Rodopi, 2002. P. 81–90.

72. Shaw G. B. Pygmalion. London : Penguin, 2003. 144 p.

73. The Nobel Prize in Literature 1925 : електрон. версія. URL : <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1925/summary/> (дата звернення: 19.11.2020).

74. Wilde O. The Picture of Dorian Gray. London : Wordsworth Editions, 1992. 224 p.

75. Wolf M. The Aphorism // ETC: A Review of General Semantics. 1994-95. Vol. 51, № 4. P 432–439.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тези доповіді на щорічній науково-практичній конференції «Тиждень науки»

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2020. Гуманітарний факультет

**Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів**

13–17 квітня 2020 року

**Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM**

м. Запоріжжя

УДК 1(06)+3(06)+8(06)+9(06)

T39

*Рекомендовано до видання Вченою радою Національного університету
«Запорізька політехніка» (протокол №4/20 від 02.03.2020 р.)*

Упорядник Бондаревич І.М.

Редакційна колегія:

Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Кузьмін О.Ф., канд. техн. наук, доцент

Глушко В.І., канд. техн. наук, доцент

Климов О.В., канд. техн. наук, доцент

Антонов М.Л., канд. техн. наук, доцент

Савченко В.О., канд. техн. наук, доцент

Кабак В.С., канд. техн. наук, доцент

Касьян М.М., канд. техн. наук, доцент

Корольков В.В., канд. екон. наук, доцент

Дедков М.В., канд. іст. наук, доцент

Васильєва О.О., канд. фіз.-мат. наук, доцент

Пущина І.В., канд. пед. наук, доцент

Філей Ю.В., канд. юр. наук, доцент

Гайворонська Т.О., канд. філос. наук, доцент

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту,
представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

T39 Тиждень науки-2020. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р.
[Електронний ресурс] / Редкол.: В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон.
дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. – 1 електрон.
опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.
ISBN 978-617-529-266-2

Збірка тез доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематичних наукових досліджень, які проводяться на Гуманітарному факультеті Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-266-2

© Національний університет
«Запорізька політехніка», 2020

<i>Приходько А. М., Семьонова Н. В.</i> Концептосистема ідіодискурсу Роберта Бернса	70
<i>Кузнєцова І. В., Матюхін А. Ю.</i> Діалогічний дискурс побутового знайомства.....	72
<i>Кузнєцова І. В., Анисимова В. О.</i> Способи перекладу прислів'їв з гендерним компонентом	74
<i>Лут К. А., Синишина П. О.</i> Імпліцитні смисли та способи їхньої передачі в детективних оповіданнях Едгара По	76
<i>Тарасенко К. В., Вельможко К. Г.</i> Теоретичні аспекти вивчення перекладу афоризмі	79
<i>Тарасенко К. В., Хіль Д. С.</i> Поняття «перекладацька стратегія»: специфіка та труднощі концептуалізації.....	80
<i>Приходько А. М., Крашевська І. В.</i> Концептосистема англомовного гандбольного дискурсу.....	82
<i>Лазебна Н. В., Єлісєєва П. В.</i> Комунікативні стратегії англомовного дискурсу цифрового мистецтва	84
<i>Лут К. А., Подлесна А. В.</i> Труднощі перекладу ліпограматичних текстів	86
<i>Лут К. А., Лисенко А. І.</i> Синтаксичні особливості текстів радіообміну англійською мовою	88
<i>Хавкіна О. М., Голубова К. Ю.</i> Складові та функції мовної картини світу	90
<i>Хавкіна О. М., Корінь К. І.</i> Проблема перекладу реалій	92
<i>Підгорна А. Б., Діленко М. М.</i> Теоретичні засади вивчення ідіостилію письменників	94
<i>Підгорна А. Б., Леус В. О.</i> Специфіка економічного дискурсу..	96
<i>Підгорна А. Б., Довгоноженко А. В.</i> Особливості та роль мовної картини світу	97
<i>Підгорна А. Б., Доніна А. О.</i> До питання диференціації ключових понять лінгвостилістики.....	99
<i>Костенко Г. М., Мартинова М. Р.</i> Методологія дослідження художнього твору в сучасному літературознавстві	102

УДК 81'255. 4:82-84

Тарасенко К. В.¹, Вельможко К. Г.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-319м НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ АФОРИЗМІ

Переклад, що постає сьогодні одним із об'єктів дослідження лінгвістики, літературознавства та перекладознавства, завжди посідав важливе місце у світовій культурі та міжкультурній комунікації. В умовах глобалізації та сучасних євроінтеграційних процесів роль перекладу ще більш зростає, оскільки контакти між державами стають все жвавішими і динамічними. Втім, і сьогодні, як і декілька тисячоліть тому, будь-який переклад залишається інтелектуально-творчою діяльністю, яка вимагає від перекладача цілого комплексу знань, вмінь і навичок, спроможності робити правильний вибір з урахуванням усієї сукупності лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників. Такий вибір здебільшого здійснюється інтуїтивно, внаслідок творчого акту, тож окремі перекладачі різною мірою наділені здатністю успішно виконувати переклади, яку науковці називають мистецтвом перекладу.

Художній переклад є одним із різновидів міжмовної комунікації і та створюється з урахуванням загальних закономірностей комунікативного процесу, а також унікальної природи мистецтва слова. Подібна унікальність зумовлена тим, що літературний текст завжди формує певний художній образ, тому перекладач художнього твору повинен його відтворювати або інтерпретувати. Процес художнього перекладу є надзвичайно складним і таким, що вимагає від перекладача глибоких знань лінгвістичного, літературознавчого, культурологічного плану, а також письменницьких здібностей та творчого натхнення.

Особливу складність при відтворенні художнього тексту являють собою афоризми, які хоча і належать до сфери фразеології, втім, є репрезентантами не тільки певних тематичних сфер, але й містять певні культурні коди суспільства. Тож не дивно, що на сьогоднішній день афористика, попри чималу кількість наукових досліджень, які присвячені здебільшого фразеології, все ще залишається об'єктом наукових зацікавлень.

Єдиного перекладознавчого алгоритму афоризмів немає, втім, напрямом у роботі перекладача можуть слугувати перекладацькі настанови С. Влахова та С. Флоріна, які виокремлюють два основні принципи перекладу афоризмів: перший – зберегти форму афоризма, а другий – конотативне значення натяки, алюзії, пов'язані з їхнім джерелом [1, с. 311]. Тож, і

збереження форми афоризма, і передача його культурологічного наповнення мають стати перекладськими орієнтирами.

Варто зазначити, що переклад афоризмів з однієї мови на іншу вимагає від перекладача вільної орієнтації у реаліях тієї культури, в лоні якої був народжений текст оригіналу. Це вимагає від перекладача особливої ретельності та ерудованості. У художньому творі відображаються не лише певні події, а й естетичні, філософські погляди його автора. Тому перекладач повинен мати якщо не ґрунтовні, то принаймні достатні для перекладу знання в області філософії, естетики, етнографії (оскільки в деяких творах зображуються деталі побуту героїв), географії, ботаніки, астрономії, історії мистецтв та ін.

При перекладі афоризмів перекладач проявляє свою індивідуальність, привносячи певну частку власного естетично-світоглядного досвіду. Безперечно, ця частка не може бути занадто об'ємною і вагомою, оскільки основною метою перекладача художніх текстів є не стільки творче самовираження, скільки донесення до читачів ідейно-змістової та художньої цінності оригіналу, точне відтворення художньої концепції автора, перу якого належить твір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Влахов, С., Флорин, С. Непереваемое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М. : Международные отношения, 1986. – 320 с.

УДК 81'25

Тарасенко К. В.¹, Хіль Д. С.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФз-319м НУ «Запорізька політехніка»

ПОНЯТТЯ «ПЕРЕКЛАДАЦЬКА СТРАТЕГІЯ»: СПЕЦИФІКА ТА ТРУДНОЩІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ

Поняття «перекладацька стратегія», яке останнім часом доволі широко використовується у сучасному перекладознавстві, все ще залишається об'єктом наукових дискусій (Н. Крюков, Д. Швейцер, Р. Мін'яр-Белоручев, В. Комісаров, Т. Казакова, Т. Дяконова, А. Злобін, Р. Василик та ін.), оскільки не існує ані загальноприйнятого визначення, ані чітко окресленого алгоритму аналізу цього явища. Це відбувається тому, що саме поняття «стратегія перекладу» має широкий синонімічний ряд: поруч з ним в сучасному науковому дискурсі можна зустріти також такі словосполучення як «манера

Додаток Б
Афоризми роману О. Вайлда «Портрет Доріана Грея»

1. Here is only one thing in the world worse than being talked about, and that is not being talked about.

2. Young men want to be faithful and are not, old men want to be faithless and cannot. Punctuality is the thief of time.

3. One should never make one's debut with a scandal, one should reserve that to give interest to one's old age.

4. The only way a woman can ever reform a man is by boring him so completely that he loses all possible interest in life.

5. With an evening coat and a white tie, even a stock broker can gain a reputation for being civilized.

6. One can always be kind to people one cares nothing about.

7. Men marry because they are tired, women because they are curious; both are disappointed.

8. Conscience and cowardice are really the same things. Conscience is the trade-name of the firm.

9. Laughter is not a bad beginning for a friendship, and it is the best ending for one.

10. I choose my friends for their good looks, my acquaintances for their characters, and my enemies for their brains.

11. The value of an idea has nothing whatever to do with the sincerity of the man who expresses it.

12. It is only the intellectually lost who ever argue.

13. To become the spectator of one's own life is to escape the suffering of life.

14. People who love once in their lives are really shallow people. What they call their loyalty and their fidelity is either the lethargy of custom or lack of imagination.

15. Faithfulness is to the emotional life what constancy is to the intellectual life, simply a confession of failure.

16. Poets know how useful passion is for publication. Nowadays a broken heart will run to many editions.

17. Genius lasts longer than Beauty. That accounts for the fact that we all take such pains to over-educate ourselves.

18. Women have no appreciation of good looks. At least, good women have not.

19. There is no such thing as good influence. All influence is immoral—immoral from the scientific point of view.

20. Nothing can cure the soul but the senses, just as nothing can cure senses but the soul.

21. When one is in love one begins by deceiving oneself, one ends by deceiving others. That is what the world calls romance.

22. There is something infinitely mean about other people's tragedies.

23. Women are charmingly artificial, but they have no sense of art.

24. We live in an age when only unnecessary things are absolutely necessary to us.

25. Experience is of no ethical value, it is simply the name we give our mistakes. It demonstrates that the future will be the same as the past.

26. Anybody can be good in the country. There are no temptations there. That is the reason why people who live out of town are so uncivilized. There are only two ways of becoming civilized. One is by being cultured, the other is by being corrupt. Country people have no opportunity of being either, so they stagnate.

27. The fatality of good resolutions is that they are always too late.

28. There is luxury in self-reproach. When we blame ourselves we feel no one else has a right to blame us.

29. The worst of having a romance is that it leaves one so unromantic.

30. When a woman finds out that her husband is absolutely indifferent to her she either becomes dreadfully dowdy or wears very smart bonnets that some other woman's husband has to pay for.

31. Beauty is a form of Genius — is higher indeed, than Genius, as it needs no explanation. People say sometimes that Beauty is only superficial, but at least it is not so superficial as thought. It is only shallow people who do not judge by appearances.

32. The commonest thing is delightful if one only hides it.

33. The one charm of marriage is that it makes a life of deception necessary for both parties.

34. I can believe anything, provided it is incredible.

35. Good artists give everything to their art and consequently are perfectly uninteresting themselves.

36. When we think that we are experimenting on others, we are really experimenting on ourselves.

37. Those who are faithful know the pleasures of love; it is the faithless who know love's tragedies.

38. Never trust a woman who wears mauve or a woman over thirty-five who is fond of pink ribbons. It means they have a history.

39. It is personality not principles that move the age.

40. Whenever a man does a thoroughly stupid thing it is always from the noblest motive.

41. There is hardly a person in the House of Commons worth painting, though many of them would be better for a little whitewashing.

42. The reason we all like to think so well of others is that we are all afraid of ourselves.

43. The basis of optimism is sheer terror.

44. A cigarette is the perfect type of pleasure; it is exquisite and leaves one unsatisfied.

45. There are only two kinds of people who are really fascinating: people who know everything, and people who know nothing.

46. The secret of remaining young is never to have an emotion that is unbecoming.

47. There is always something ridiculous about the passions of people whom one has ceased to love.

48. Fashion is that by which the fantastic becomes for a moment universal.

49. Civilized society feels that manners are of more importance than morals, and the highest respectability is of less value than the possession of a good chef. Even the cardinal virtues cannot atone for cold entrees, nor an irreproachable private life for a bad dinner and poor wines.

50. Insincerity is merely a method by which we can multiply our personalities.

51. Real beauty ends where an intellectual expression begins. Intellect is in itself an exaggeration and destroys the harmony of any face. The moment one sits down to think one becomes all nose or all forehead, or something horrid.

52. Being natural is simply a pose.

53. A man cannot be too careful in the choice of his enemies.

54. I can't help detesting my relations. I suppose it comes from the fact that we can't stand other people having the same—faults as ourselves.

55. We live in an age that reads too much to be wise and thinks too much to be beautiful.

56. Nothing makes one so vain as being told that one is a sinner.

57. In good society, taking some one's else admirer when one loses one's own always whitewashes a woman.

58. Good resolutions are a useless attempt to interfere with scientific laws; their origin pure vanity, their results absolutely nil.

59. One should absorb the color of life, but one should never remember its details.

The charm of the past is that it is past, but women never know when the curtain has fallen. They always want a sixth act.

60. Death and vulgarity are the only two facts in the nineteenth century that one cannot explain away.

61. It is an odd thing, but every one who disappears is said to be seen in San Francisco. 62. It must be a delightful city and possess all the attractions of the next world.

63. One can never pay too high a price for any sensation.

64. To test the Reality we must see it on the tight rope. When the verities become acrobats we can judge them.

65. The costume of the nineteenth century is detestable. Sin is the only real color-element left in modern life.

66. I can stand brute force, but brute reason is quite unbearable. There is something unfair about its use. It is hitting below the intellect.

67. It is better to be beautiful than to be good, but it is better to be good than to be ugly.

68. The tragedy of old age is not that one is old, but that one is young.

69. Only sentimentalists can repeat an emotion.

70. No woman is a genius: women are a decorative sex. They never have anything to say, but they say it charmingly. They represent the triumph of matter over mind, just as men represent the triumph of mind over morals. There are only two kinds of women, the plain and the colored. The plain women are very useful. If you want to gain a reputation for respectability you have merely to take them down to supper. The other women are very charming. They commit one mistake, however. They paint in order to try to look young. Our grandmothers painted in

order to try to talk brilliantly. Rouge and esprit used to go together. That has all gone out now. As long as a woman can look ten years younger than her own daughter she is perfectly satisfied.

71. It is simply expression that gives reality to things.

72. The only difference between a caprice and a lifelong passion is that caprice lasts a little longer.

73. I like Wagner's music better than any other music. It is so loud that one can talk the whole time without people hearing what one says. That is a great advantage.

74. The mind of a thoroughly well-informed man is like a bric-a-brac shop, all monsters and dust and everything priced above its proper value.

75. If one hears bad music it is one's duty to drown it by one's conversation.

76. Always! that is a dreadful word. Women are so fond of using it. They spoil every romance by trying to make it last forever.

77. Tea is the only simple pleasure left to us.

78. It is only shallow people who require years to get rid of an emotion. A man who is master of himself can end a sorrow as easily as he can invent a pleasure.

79. Humanity takes itself too seriously. It is the world's original sin. If the caveman had known how to laugh, history would have been different.

80. That is the reason I hate vulgar realism in literature. A man who could call a spade a spade should be compelled to use one.

81. Women are wonderfully practical, much more practical than we are. In situations of that kind we often forget to say anything about marriage, and they always remind us.

82. I like theater, it is more truthful than life.

83. Ugliness is one of the seven deadly virtues.

84. We women, as someone says, love with our ears, just as you men love with your eyes, if you ever love at all.

85. Whenever a man does a thoroughly stupid thing, it is always from the noblest motives.

86. Destiny does not send us heralds. She is too wise or too cruel for that.

87. It is always the women who propose to us, and not we who propose to the women.

88. No theory of life seemed to him to be of any importance compared with life itself.

89. When poverty creeps in at the door, love flies in through the window.

90. The things one feels absolutely certain about are never true. That is the fatality of faith, and the lesson of romance.

Додаток В
Афоризми п'єси Дж. Б. Шоу «Пігмаліон»

1. If you can't appreciate what you've got, you'd better get what you can appreciate.

2. Happy is the man who can make a living by his hobby.

4. Time enough to think of the future when you haven't any future to think of.

5. HIGGINS. Have you no morals, man? DOOLITTLE [unabashed] Can't afford them, Governor. Neither could you if you was as poor as me.

6. What is life but a series of inspired follies? The difficulty is to find them to do. Never lose a chance: it doesn't come every day.

7. LIZA. No: I don't want no gold and no diamonds. I'm a good girl, I am. [She sits down again, with an attempt at dignity]. HIGGINS. You shall remain so, Eliza, under the care of Mrs. Pearce. And you shall marry an officer in the Guards, with a beautiful moustache: the son of a marquis, who will disinherit him for marrying you, but will relent when he sees your beauty and goodness— [

8. I find that the moment I let a woman make friends with me, she becomes jealous, exacting, suspicious, and a damned nuisance. I find that the moment I let myself make friends with a woman, I become selfish and tyrannical.

9. Remember that you are a human being with a soul and the divine gift of articulate speech: that your native language is the language of Shakespeare and Milton and The Bible; and don't sit there crooning like a bilious pigeon.

10. I never brought her up at all, except to give her a lick of a strap now and again. 11. DOOLITTLE. No, Governor: I ain't such a mug as to put up my children to all I know myself.

12. HIGGINS. Besides, you shouldn't cut your old friends now that you have risen in the world. That's what we call snobbery.

14. It's filling up the deepest gulf that separates class from class and soul from soul/

If a man has a bit of a conscience, it always takes him when he's sober; and then it makes him low-spirited. A drop of booze just takes that off and makes him happy/

15. The great secret, Eliza, is not having bad manners or good manners or any other particular sort of manners, but having the same manner for all human souls: in short, behaving as if you were in Heaven, where there are no third class carriages, and one soul is as good as another.

16. I don't need less than a deserving man: I need more. I don't eat less hearty than him; and I drink a lot more.

17. If you can't appreciate what you've got, you'd better get what you can appreciate.

I've got her pronunciation all right; but you have to consider not only how a girl pronounces, but what she pronounces.

18. Excuse the straight question, Higgins. Are you a man of good character where women are concerned? HIGGINS [moodily]: Have you ever met a man of good character where women are concerned?

20. Time enough to think of the future when you haven't any future to think of.